

באר-שבע עיר מבטיחה ומקיימת

דו"ח תמונת המצב הסביבתי 2009

כתיבה ועריכה ■ ד"ר **עדי וולפסון**

המרכז לתהליכים ירוקים, המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון | אפריל 2010

דבר ראש העיר

לראשונה מגישה הנהלת העיר באר-שבע דו"ח מפורט בנוגע למצב הסביבתי. כעיר מטרופולין, ששמה את נושא הקיימות על סדר היום הציבורי, אנו רואים חשיבות רבה בראיה אסטרטגית, אשר כוללת היבטים מגוונים כמו: חינוך, חברה, כלכלה, סביבה, תכנון, פיתוח והקשר ביניהם.

לבאר-שבע יתרונות יחסיים, יוצאי דופן, שבאים לידי ביטוי בעתודות קרקע נרחבות ובמשאב אנושי יקר. השילוב ביניהם, יחד עם מוסדות החינוך וההשכלה הגבוהה והעוגנים השונים בתחומי התרבות, התעשייה והתעסוקה, מהווים אתגר גדול בעידן של מדע, שמירה על איכות הסביבה, מודעות לבריאות ולאורח חיים מסודר וניצול אנרגיה טבעית, אשר קיימת בשפע במרחב שלנו.

אני מבקש להודות, מעומק הלב, לד"ר עדי וולפסון, איש מקצוע למופת ומתנדב בתחומים רבים, שנחשב לאורים ולתומים בתחום הקיימות ואיכות הסביבה ומשמש, בין היתר, גם כנציג העיר באר-שבע, במועצה המקומית התעשייתית רמת חובב.

בכבוד רב,
(גמל)
רוביק דנילוביץ'
ראש העיר

דבר מ"מ וסגן ראש העיר

על עיריית באר-שבע מוטלות משימות ומטרות רבות, שאחת מהחשובות שבהן היא השמירה על איכות הסביבה והחיים בה. בעידן בו אנו חיים, כאשר התודעה הציבורית לחשיבות איכות החיים, טיפוח הסביבה ושימור מאגרי הטבע עולה, אני רואה חשיבות רבה בדו"ח "תמונת המצב הסביבתי" לשנת 2009, שנכתב על ידי ד"ר עדי וולפסון, אשר יאפשר לציבור הרחב, לרשות המקומית, למשרדי הממשלה ולארגונים הירוקים ללמוד על הנושאים הרבים בתחום איכות הסביבה ולהניע תהליכים מחוללי שינוי אשר יאפשרו שיתוף של האזרחים בקבלת אחריות לסביבה בה הם חיים.

אזור הדרום סובל מתדמית סביבתית נמוכה הן בהיבט הזיהום הסביבתי, שנוצר ע"י המפעלים השונים, והן מאיכות ירודה בתחום תרבות הניקיון. כיום, מתקיים באזור הדרום מאבק עקשני אותו מובילים הרשות והארגונים הירוקים, שמוביל לשיפור והפחתה בזיהום מהמפעלים מחד, ולשיפור בתרבות הניקיון מאידך.

אנו נבחרו הציבור ומערכת החינוך העירונית חייבים להמשיך ולהטמיע בקרב דור העתיד את נושא החינוך הסביבתי ואת תרבות השמירה על הניקיון והסביבה ובכך להוביל את השינוי הסביבתי הנדרש בשילוב ידיים. אני מבקש להודות לד"ר עדי וולפסון, אשר ערך את הדו"ח בצורה כל כך מקצועית ועניינית וכולי תקווה שמסמך זה יהיה רק תחילת הדרך.

בברכה,

יגאל אובשייביץ, עו"ד
מ"מ וסגן ראש העיר
מחזיק תיק איכות הסביבה

תקציר

איכות הסביבה והחיים במרחב העירוני נגזרים ממגוון הפעילויות העירוניות והפעילויות במעטפת הנושקת לעיר ומחייבים תאום מתמיד בין היבטים חברתיים, כלכליים וסביבתיים בתכנון, בפיתוח ובניהול פרויקטים ותהליכים. בנוסף לכך, קיימת חשיבות מרכזית לשיתוף התושבים בתהליכים אלו בכדי להוביל לשינוי באורח החיים ולהטמיע אחריות חברתית-סביבתית בקרב האזרחים.

בשנה האחרונה, אימצה הנהלת העיר באר-שבע תוכנית עירונית לקיימות, שמרכזת תוכניות סביבתיות רבות ומגוונות בתחומי החינוך, התשתיות, העסקים ועוד. הפעילות הסביבתית בעיר נעשית בשיתוף פעולה עם מגוון ארגוני הסביבה שפועלים בה אשר דוחפים את הרשות והתושבים להוביל את השינוי הסביבתי הנדרש.

החינוך הסביבתי בעיר באר-שבע התפתח לאורך השנים האחרונות והוא מקיף מגוון רחב של פרויקטים בבתי ספר ובגנים, במוסדות ההשכלה הגבוהה בעיר ובמסגרת החינוך הבלתי פורמאלי. הפרויקטים מובלים על ידי אגף החינוך בשיתוף היחידה הסביבתית העירונית וארגוני הסביבה. בימים אלו מוביל אגף החינוך העירוני תוכנית לחינוך לקיימות בכלל בתי הספר בעיר.

איכות האוויר בעיר באר-שבע היא ברמה טובה והיקף התלונות בדבר מפגעי ריח הולך ויורד בשנים האחרונות. בעיר קיים ניטור אוויר רציף של מזהמים עירוניים, שמקורם מתחבורה ושל מזהמים תעשייתיים. בשנת 2008 הצטרפה עיריית באר-שבע לאמנה להפחתת זיהום האוויר ולהגנת האקלים, שכוללת מיפוי הפליטות במרחב העירוני וקביעת יעדים ותוכניות פעולה להפחתתן.

גם איכות המים בעיר טובה והמים נבדקים כנדרש באופן רציף. השפכים העירוניים מטופלים במתקן טיפול שפכים עירוני ומועברים לשימוש חקלאי. בימים אלו מתקן טיפול השפכים העירוני עובר שדרוג, שיאפשר את השבת המים להשקיה במרחב העירוני. גם תשתיות הצנרת בעיר עוברות טיפול שוטף והחלפה בשכונות הותיקות וברחבי העיר נפרשה תשתית מתאימה להשקיה במי קולחין. עם זאת קיימת חשיבות רבה להתאמת הצמחייה והנוף העירוני לתנאי האקלים ולשימוש מופחת במים במרחב העירוני.

תחום ניקיון המרחב העירוני ופינוי הפסולת הוא אחד מהתחומים הבעייתיים ביותר בעיר. הניקיון ברחובות העיר אינו משביע רצון וברחבי העיר קיימים מספר רב של אתרי פסולת לא חוקיים. גם היקף הפסולת שמועבר למיחזור נמוך מאוד ופריסת מתקני המיחזור של פלסטיק, נייר וקרטון ברחבי העיר דלילה ואינה מספקת. בימים אלו בוחנת עיריית באר-שבע פרויקט חדש בשיתוף המשרד להגנת הסביבה להפרדה של פסולת רטובה ויבשה בבתי האב ולשדרוג משמעותי של מערך המיחזור העירוני.

היקף השטחים הפתוחים בעיר משביע רצון, אולם יש פער בין גודל ואיכות השטחים הפתוחים בשכונות הותיקות והחדשות. בימים אלו החלה עיריית באר-שבע בפרויקט לשיפור חזות פני העיר והמרחב העירוני שיכלול את רחובות העיר, השטחים הפתוחים והמרכזים השכונתיים. בנוסף, עיריית באר-שבע הצליחה לגייס תקציבים נכבדים ושיתוף של ממשלת ישראל להמשך פיתוח פארק נחל באר-שבע.

בשנים האחרונות הוטמעו בהצלחה מגוון פרויקטים להפחתת צריכת החשמל ושיפור התשתיות הסביבתיות במרחב העירוני. עם זאת יש לבחון יישום של עקרונות הבנייה הירוקה בתכנון העירוני ובבניה הציבורית והפרטית והטמעה של טכנולוגיות סולריות בעיר. היחידה הסביבתית העירונית בשיתוף המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום מטפלים באופן שוטף במפגעי קרינה, רעש ואסבסט בעיר וכן ברישוי עסקים ובהכנת חוות דעת סביבתיות לועדות התכנון והבנייה.

בבאר-שבע פועלים מספר ארגונים ירוקים, חלקם בפעילות בהיקף עירוני רחב וחלקם בשכונה זו או אחרת. הארגונים הירוקים פועלים בשיתוף הרשות במגוון תוכניות לחינוך והעצמה סביבתית בקהילה ובקרב התושבים בפרויקטים של גינות קהילתיות ובגיבוש פורומים ירוקים עירוניים. בשנים האחרונות ערכו הארגונים מספר סקרים סביבתיים בעיר, שהיוו בסיס להמשך הפיתוח הסביבתי. עם זאת קיים צורך להמשיך ולפתח מנגנונים מתאימים לשיתוף הציבור הרחב בתהליכים העירוניים.

תוכן העניינים

עמוד	נושא
2	דבר ראש העיר
3	דבר מ"מ וסגן ראש העיר
4	תקציר
6	תוכן העניינים
7	רקע .1
8	באר-שבע - סקירה כללית .2
9	באר-שבע – חזון עירוני לקיימות .3
11	חינוך לקיימות .4
12	איכות אוויר ושינוי אקלים .5
15	איכות מים ושפכים .6
17	ניקיון, פסולת ומיחזור .7
19	תכנון ובנייה .8
21	שטחים פתוחים וחזות פני העיר .9
24	שימור אתרים .10
26	תחבורה .11
27	אנרגיה .12
28	מסחר ותעשייה .13
30	קרינה .14
31	רעש .15
32	אסבסט .16
32	קרקעות מזהמות .17
33	פיקוח ואכיפה .18
36	בריאות הציבור .19
37	ארגוני סביבה – פעילות קהילתית .20
40	סיכום .21
42	מקורות ספרות .22
43	תודות .23

1. רקע

עתידי הדורות הבאים מוכרע במידה רבה במהלכים שאנו מבצעים בהווה. הכרה בעובדה זו הובילה בשנים האחרונות לפיתוח דרכי חשיבה ופעולה חדשות המשלבות שיקולים חברתיים, כלכליים וסביבתיים. מודל הקיימות והפיתוח בר-קיימא, שעיקרו קיום אורח חיים יציב ואפשרי תוך השארת כמה שיותר מרחב לטובת הדורות הבאים, הוא המודל המוביל כיום בעולם. מודל זה מבוסס על תכנון מקדים, מקיף והוליסטי של תהליכים ישימים תוך שקלול כלל ההיבטים המקומיים והגלובליים ובחינת ההשלכות שלהם לטווח הרחוק. כמו כן, מודל זה מבוסס על ערכים של שוויון, צדק ושיתוף מלא של הציבור בקבלת ההחלטות ובהוצאתן לפועל.

איכות הסביבה היא תחום רחב שנוגע כמעט בכל פעולה והחלטה יומיומית. לצד הנושאים הסביבתיים הקלאסיים כמו איכות האוויר והמים ואנרגיה ותחבורה ציבורית, התפתחו בשנים האחרונות גישות סביבתיות בחינוך, בארכיטקטורה ובבנייה ועוד.

בעולם המודרני עיקר האוכלוסייה והפעילות היומיומית והעסקית מרוכזים בערים. כיוצא בזה, לרשויות המקומיות יש תפקיד חשוב ומרכזי בהובלה של מהפכה אזרחית אמיתית למען איכות החיים והסביבה של תושביהן. שינוי זה חייב להיות מבוסס על אינטגרציה של כלל הפעולות העירוניות, לצד שמירה על הייחוד של העיר וההיסטוריה שלה, על תרבותה ועל הצרכים המגוונים של כלל תושביה. תהליך זה מחייב מבט מקיף לטווח הרחוק עם חזון רחב והטמעה של עקרונות הקיימות בניהול, בתכנון ובפיתוח העירוני. לצד אלו יש לפתח מנגנון לשיתוף התושבים בתהליכי קבלת ההחלטות ויישומן ובלקיחת אחריות על המרחב בו הם חיים באמצעות חינוך והסברה פורמאליים ובלתי פורמאליים, העצמה קהילתית ועוד. ניהול עירוני סביבתי, ששם את האדם וצרכיו במרכז, מחייב לפעול לאינטגרציה מתמדת בין היבטים חברתיים, סביבתיים וכלכליים, לפי מודל הקיימות, ובין הגופים השונים הפועלים במערכת העירונית, על מנת להבטיח סביבת חיים בריאה ואיכותית.

הנגב סבל שנים ארוכות מהזנחה סביבתית ושימש כפריפריה סביבתית של מדינת ישראל, או כפי שנהוג לכנותה בעגה המקצועית "חצר אחורית". ככזה, איזור הנגב סבל מזיהום תעשייתי גבוהה ומהעדר השקעה בתשתיות סביבתיות בערים ובמרחבים הפתוחים, לצד ריכוז גבוה של מפגעים סביבתיים. בשנים האחרונות, עם העלייה במודעות העולמית בתחום איכות הסביבה ובריאות הציבור ועם ההחלטה להעביר את בסיס צה"ל לנגב, החלו הרשויות הלאומיות והמקומיות, התעשייה והארגונים החוץ ממשלתיים להתמודד עם המפגעים הסביבתיים בנגב ביתר שאת. אולם על מנת להוביל את השינוי הסביבתי בנגב ולשנות את התדמית הירודה של האזור יש צורך לפעול במקביל בקרב האוכלוסייה המקומית.

מטרת דו"ח זה לכנס את מכלול הפעילות הסביבתית שמתקיימת בעיר באר-שבע בכדי לקבל תמונת מצב מלאה של המציאות הסביבתית בעיר. מבט על שכזה יאפשר לבחון את ההיקף

של התהליכים הן מבחינה פיזית והן מבחינה כלכלית, את התקדמות התהליכים עם הזמן ויהווה בסיס לתוכנית עירונית לקיימות. הדו"ח יהווה גם נקודת ציון והתייחסות בפעילות העתידית בעיר בתחום ויוכל לשמש ככלי עבודה הן לרשות והן לתושבים. בנוסף לאלו, במסגרת מדיניות השקיפות של עיריית באר-שבע, הדו"ח יביא בפני הציבור את המצב הקיים ואת הגישות והתוכניות העתידיות בכל נושא ונושא.

מרבית הנתונים בדו"ח מבוססים על דו"חות ממשלתיים ועירוניים רשמיים ועל דו"חות של ארגונים חוץ ממסדים מהשנים 9-2007, וחלקם על נתונים משנת 2009 שטרם סוכמו בדו"חות רשמיים.

2. באר-שבע - סקירה כללית

משחרר ההיסטוריה ועד היום באר-שבע היא עיר מרכזית וחשובה בדרומה של ארץ ישראל. כבר בימי המקרא הוזכרה כעיר האבות, ובתקופה הביזאנטית ולאחר מכן בימי האימפריה העותמנית שימשה העיר באר-שבע כמרכז מנהלי, מסחרי ודתי.¹ כיום, באר-שבע היא העיר השביעית בגודלה בארץ מבחינת אוכלוסיה (כ-213,000 איש בכ-68,000 בתי אב) והשנייה בגודלה מבחינת שטח (117,500 דונם). הגרעין של העיר הוקם בתקופה העותמנית בשנת 1900 ובמלחמת העולם הראשונה שימשה כבסיס צבאי חשוב. ב-1917 נכבשה העיר מידי הטורקים על ידי כוחות הצבא הבריטי בקרב של חיל הפרשים האוסטרלי והניו-זילנדי. בתחילת מלחמת העצמאות נתפסה בידי הצבא המצרי שהקים בה מפקדה עד שב-21 באוקטובר 1948 היא נכבשה במבצע יואב על ידי הפלמ"ח.

העיר העותמנית, העיר העתיקה של באר-שבע של ימינו, הוקמה בשנת 1900 על בסיס תוכנית מתאר מתוכננת בקפידה ועל בסיסה הוקמה בהמשך העיר היהודית. בתקופת השלטון הבריטי בארץ גדלו שטח העיר והאוכלוסייה בה משטח של 85 דונם ו-2000 נפש ב-1918 לשטח של 300 דונם ו-6500 נפש ב-1947.² בשנת 1937 הוכנה לעיר תוכנית מתאר חדשה, שבבסיסה העיר העתיקה העותמנית כמרכז גיאוגרפי, אולם עם הקמת המדינה ב-1948 התוכניות השתנו. תכנון העיר באר-שבע היהודית מופיע בתוכנית המתאר של המדינה ב-1951. העיר תוכננה כמרכז הדרום וכבר אז בסיס התכנון היה הקמת שכונות אוטונומיות מבחינת השירותים האזרחיים והמסחריים המובדלות באזורי חיץ ירוקים ומחבורות ביניהן ברשת של תחבורה. הבתים הראשונים שנבנו בשכונות מחוץ לעיר העתיקה (שיכון דרום, שכונה א', ב', ג' ונווה נוי) היו בתי קרקע ובתים משותפים של 3-4 קומות. בסוף שנות החמישים הורחבה שכונה ג' ונוספו שכונות ד' וה' ובהם גם בנייה גבוהה יותר. בשנת 1965 נערכה תוכנית מתאר חדשה לעיר, בכדי לתת מענה לפיתוח האזורי ולהתפתחות של המדינה, כאשר בשנות השבעים נבנו שכונות ו' ויא' ובהם בנייה רוויה וגבוהה יותר של 6-8 קומות. בסוף שנות השמונים הוקמה שכונת רמות עם בנייה צמודת קרקע ובמקביל שכונת

נווה זאב שהתאפיינה בבנייה לגובה ושכונת נווה מנחם עם בנייה מעורבת. כמו כן במהלך השנים הוקמו בפאתי העיר מספר אזורי מסחר ותעשייה זעירה.

אוכלוסיית העיר באר-שבע מורכבת ממגוון רב של עולים שהגיעו עם העליות השונות לישראל. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נכון לדצמבר 2007, העיר מדורגת במקום 5 מתוך 10, בדירוג החברתי-כלכלי, אחוז הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות י"ב בשנת תשס"ז (2007/2006) היה 56.5% והשכר הממוצע של השכירים בשנת 2006 היה 5,304 ש"ח (ממוצע ארצי: 7,466 ש"ח).³

בעיר באר-שבע מרוכזים מוסדות השלטון הראשיים בדרום: בתי המשפט, לשכות המחוז הדרומי של משרדי הממשלה, וכן מגוון רחב של מוסדות מרכזיים כגון מוסדות השכלה גבוהה: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון, מכללת קיי, האוניברסיטה הפתוחה, בית הספר לאומניות הבמה ועוד, מוסדות תרבות: תיאטרון באר-שבע, הסינפוניטה הישראלית באר-שבע, מוזיאון הנגב, משכן אומנויות הבמה, המרכז לאמנות המחול בת-דור ועוד ובית החולים סורוקה.

3. באר-שבע - חזון עירוני לקיימות

בשנים האחרונות אנו עדים לפעילות סביבתית הולכת וגוברת בארץ בכלל ובנגב בפרט. פעילות זו מתקיימת במספר מישורים: במישור הציבורי-אזרחי, במישור הפוליטי-רשותי ובמישור העסקי-תעשייתי. המורכבות של הנושא הסביבתי והנגיעה שלו בכל תחום ותחום מחייבת מחד התמקצעות ומאידך אינטגרציה מתמדת בין התחומים והגופים השונים.

הפעילות הסביבתית במרחב העירוני היא הזרז המרכזי להובלת שינוי בקרב האוכלוסייה. פעילות זו כוללת פעולות במישור התכנוני והתשתיתי ובניהול העירוני לצד פעילות בקרב הציבור לשיפור איכות החיים והבריאות שלו. בכדי לקדם מטרות אלו על הרשות המקומית לפתוח את האפשרויות הסביבתיות בפני התושבים ובמקביל לשרטט להם את הגבולות.

בעיריית באר-שבע קיים אגף איכות סביבה, שאחראי על טיפוח איכות החיים והסביבה בעיר ומטפל במגוון נושאים כגון: פינוי אשפה, גזם וגרוטאות, ניקיון הרחובות, הכבישים והמדרכות, הדברת מזיקים, מתן שירותים וטרינריים ושירותים תברואתיים לתושבי העיר והפעלת צי הרכב העירוני. במסגרת אגף איכות הסביבה פועלת היחידה הסביבתית העירונית, בשיתוף המשרד להגנת הסביבה, מחוז דרום. היחידה עוסקת בנושאים הנדסיים כגון הכנת חוות דעת והערות בנושא תכנון ובנייה והתרי בנייה ושימוש חורג, ברישוי עסקים ובמתן היתרי רעלים לעסקים, בטיפול בפניות סביבתיות למוקד העירוני ובפרויקטים מיוחדים.

בשנת 2008 אישרה עיריית באר-שבע בשיתוף עמותת נגב בר-קיימא תוכנית אסטרטגית לקיימות ובאותה שנה הצטרפה העיר לרשת ערים בריאות בישראל ובעולם בשיתוף אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

3.1 חזון

בעשור הקרוב תהיה באר שבע עיר מטרופולין דרומית, המבוססת על תכנון, פיתוח וניהול ברי-קיימא. העירייה תוביל ותטמיע את מודל הקיימות תוך שיתוף הציבור בכלל ההיבטים העירוניים של חינוך, תרבות ופנאי, תשתיות, בריאות, פיתוח כלכלי ועסקי, תיירות ועוד.

3.2 עקרונות על

- ערכים של שוויון, שיתוף ויושר לצד יוזמה, יצירתיות ופתיחות כבסיס לעשייה העירונית.
- שיתוף הציבור בקבלת ההחלטות וביישומן, תוך התבססות על ההון האנושי המקומי ויצירת זיקה והזדהות בין הציבור והעיר.
- פיתוח ברי-קיימא של העיר המבוסס על תהליכים ישימים ויציבים לאורך זמן, תוך אינטגרציה של כלל התהליכים העירוניים.
- ניהול אחראי של העיר תוך שקיפות מלאה.

3.3 מנגנוני פעולה עיקריים

- א. הקמת ועדת היגוי עירונית בנושא הקיימות המשלבת בין מומחים בתחומי עניין שונים, נבחרו ציבור, נציגי הרשות, נציגי ארגונים חוץ ממסדיים ונציגי התושבים. הועדה תוביל את התהליך העירוני מהחזון ועד ליישום בשטח.
- ב. הכנת תוכניות אב לקיימות עירונית.
- ג. הקמת פונקציה לקיימות עירונית, "מתאם קיימות עירוני", שתוביל, תיעץ, תרכז, תפקח ותבקר את התהליכים העירוניים בראי הקיימות והדורות הבאים. המתאם יעבוד תחת ראש העיר ומנכ"לית העירייה.
- ד. ועדת איכות הסביבה העירונית תשמש ככלי מרכזי להובלת התהליך העירוני. חברי ועדת איכות הסביבה:
ד"ר ניצה נוימן-הימן, חברת מועצת העיר-יו"ר.
עו"ד יגאל אובשיביץ, סגן ראש העיר ומחזיק תיק איכות הסביבה-מ"מ יו"ר.
מר ולרי מגירוב, חבר מועצת העיר-סגן יו"ר.
מר יוסי שלי, חבר מועצת העיר.
גב' לריסה מלמד, ראש היחידה הסביבתית העירונית.
ד"ר עדי וולפסון, נציג ציבור.
גב' רונית איבגי, נציגת ציבור.

גב' בלהה גבעון, מנכ"לית עמותת נגב בר-קיימא, משקיפה מטעם הארגונים הירוקים.

גב' חגית ציוני, המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום, משקיפה.

ה. שינוי במבנה אגף איכות הסביבה והיחידה הסביבתית העירונית.

היחידה הסביבתית העירונית מונה כיום 5 אנשים, גב' לריסה מלמד-מנהלת היחידה, מפקח, רכזת חינוך, רכז רעש ומזכירה. בימים אלו יצא מכרז חדש לרכז תעשיות ופיקוח.

ו. יישום תוכנית ליירוק העירייה ומוסדותיה.

ז. הכשרה סביבתית של נבכרי הציבור, עובדי הרשות והציבור הרחב.

4. חינוך לקיימות

הדרך המרכזית להטמיע את תרבות הסביבה ועקרונות הקיימות בקרב דור העתיד היא דרך החינוך. החינוך הוא אחד מהמשאבים העיקריים לטובת הדורות הבאים. חינוך, במובן הרחב של המילה, משלב הקניית ידע, מודעות, ערכים ומצפון לצד פיתוח דרכי חשיבה ופעולה ואינטליגנציה סביבתית. בשנים האחרונות התפתח החינוך הסביבתי במדינת ישראל במסגרות פורמאליות ובלתי פורמאליות והוא מובל בשיתוף של משרד החינוך, המשרד להגנת הסביבה וארגוני סביבה.

החינוך הסביבתי בבאר-שבע ענף ומפותח מאוד בקנה מידה ארצי ושותפים לו אגף החינוך ברשות, היחידה הסביבתית באגף איכות הסביבה, משרד החינוך, מוסדות החינוך השונים וארגוני הסביבה בעיר. החינוך הסביבתי בעיר מקיף פעילויות במערכת החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי כאשר בשנת 2005 הוקמה ועדת היגוי עירונית לחינוך סביבתי. השנה החל אגף החינוך בעיריית באר-שבע לגבש תוכנית אב רחבה לחינוך לקיימות במערכת החינוך הפורמאלית על כל זרמיה.

4.1 תמונת מצב

חינוך פורמאלי:⁴ בעיר באר-שבע מתקיימת בשנת הלימודים תש"ע תוכנית סביבתית מקיפה הכוללת לימוד שוטף של שעתיים שבועיות של חינוך סביבתי בכ-20 בתי ספר יסודיים ובכ-10 חטיבות ביניים ותיכונים בהיקף של בין 5 כיתות לכלל הכיתות בבית הספר. התוכנית מתקיימת כבר מספר שנים ובמרבית בתי הספר הפעילות משותפת לרשות ולחברה להגנת הטבע במסגרת תוכנית "ילדים מובילים שינוי", התוכנית לחינוך סביבתי של החברה להגנת הטבע, ובמספר בתי ספר נוספים הפעילות מתבצעת בשיתוף הרשות ועמותת נגב בר-קיימא. כמו כן החברה להגנת הטבע מובילה בשיתוף מנהלת פארק נחל באר-שבע תוכנית ייחודית, "ילדים מתכננים פארק", לקידום הידע והמעורבות של תלמידים בהקמת הפארק.

במהלך השנתיים האחרונות הוסמכו בעיר שני בתי ספר יסודיים ובית ספר תיכון אחד לבתי ספר ירוקים על ידי המשרד להגנת הסביבה ומשרד החינוך. בשנת תש"ע החלה גם לפעול בעיר תוכנית לחינוך למיחזור ב-22 בתי ספר יסודיים בשיתוף העירייה, עמותת נגב בר-קיימא והחברה להגנת הטבע. היחידה הסביבתית העירונית הפעילה בשנים 2008-9 מספר פרויקטים סביבתיים בבתי הספר ובגנים בעיר: פרויקט לחיסכון במשאבים וסדנאות להעצמת נושא המיחזור, פרויקט חינוכי למניעת אלימות והתעללות בבעלי חיים, ייעוץ והדרכה לתלמידים, מורים וסטודנטים בספריית היחידה העירונית לאיכות הסביבה וחוגי העשרה בספרייה לילדי קייטנת מפ"ל. חינוך בלתי-פורמאלי:⁴ היחידה הסביבתית העירונית הפעילה במהלך השנים 2008-9 מספר פרויקטים לחינוך סביבתי במגוון מגזרים: קורס "אורבניקה" לעובדי עיריית באר-שבע בשיתוף עם מחלקת ההדרכה העירונית, הדרכות לקשישים, סדנאות לאסירים בכלא באר-שבע, פעילויות למגזר החרדי ועוד. היחידה הסביבתית פעלה לגיוס "פעילי סביבה בקהילה" (נאמני ניקיון) ופיתוח מנהיגות למען הסביבה- בשיתוף המשרד להגנת הסביבה, ליווי פרויקט אימוץ אתר אנדרטת באר-שבע בשיתוף חיילי מרפ"א דרום, ליווי פרויקט "נחל עולים" בשיתוף החברה להגנת הטבע, ליווי "גינות קהילתיות" בשני מוקדים עיקריים בעיר, בשכונת ג'וד', בשיתוף אגף הרווחה העירוני, הג'וינט וארגוני הסביבה וביצוע ימי ניקיון בחורשת שמשון בבאר-שבע בשיתוף אוניברסיטת בן-גוריון בנגב במסגרת פרויקט פר"ח ומדריכים ותלמידים מפנימיית אדנים. גם ארגוני הסביבה השונים פעלו בחינוך סביבתי בלתי פורמאלי כמפורט בהמשך בפרק ארגוני הסביבה-פעילות קהילתית.

4.2 יעדים

- א. הכנת תוכנית אב לחינוך לקיימות במסגרת החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי.
- ב. יצירת שיתופי פעולה עם גופים ירוקים בתחום.
- ג. המשך הפעלה ולמידה של פרויקטים לחינוך סביבתי הקיימים בעיר.

5. איכות אוויר ושינוי אקלים

אוויר הינו מרכיב קיומי בחיי בני האדם. האוויר הוא תערובת של גזים שונים, שהעיקריים בהם הם חנקן (כ-71%) וחמצן (כ-29%). איכות האוויר היא אחד מהתחומים המרכזיים המשפיעים על איכות הסביבה והבריאות שלנו. מזהמי האוויר הם רבים ומגוונים לרבות חומרים אורגאניים, תחמוצות של חנקן וגופרית, אוזון, מתכות כבדות וחלקיקים. גם מקורות הזיהום מגוונים כגון תעשייה, תחבורה, שריפה של פסולת וייצור אנרגיה. לכל אלו נוספו בשנים האחרונות מזהמים נוספים כגון פחמן דו-חמצני, שלא משפיעים ישירות על בריאות

בני האדם אך מובילים לאפקט החממה ולהתחממות הגלובלית. הסכנה הבריאותית בחשיפה לזיהום אוויר היא רחבה ומשפיע על כל בני האדם, כאשר קבוצות שונות באוכלוסיה חשופות לפגיעה משמעותית יותר מהזיהום.

בבאר-שבע מתקיים ניטור אוויר רציף הן של מזהמים שמקורם בתחבורה והן של מזהמים שמקורם האפשרי באזור התעשייה רמת חובב. היחידה הסביבתית העירונית אחראית לטיפול בפניות בנושא זיהום אוויר ומפגעי ריח. בתחילת שנת 2008 חתמה עיריית באר-שבע, כחלק מפורום 15 הערים הגדולות בארץ, על אמנה להפחתת זיהום האוויר ולהגנת אקלים. כפועל יוצא העירייה מחויבת בתהליך עירוני להפחתת זיהום האוויר ופליטת גזי חממה הכולל הקמת ועדת היגוי, מינוי יועץ מתאים, עריכת סקר ומיפוי פליטות עירוני והצבת יעדי הפחתה ודרכים להשגתם.

5.1 תמונת מצב

ניטור אוויר כללי: בעיר באר-שבע קיימת תחנה אחת כללית וקבועה לניטור אוויר.⁵ התחנה מנטרת את האוויר באזור נרחב ולא רק בסמיכות למקורות זיהום מוכרים. התחנה ממוקמת משנת 1999 בבית ספר מקיף ג', שברחוב מבצע יואב, ומודדת באופן רציף מדדי זיהום אוויר עירוניים מקובלים: פחמן חד-חמצני (CO), תחמוצות חנקן (NO_x), תחמוצות גופרית (SO_x), אוזון (O₃) וחלקיקים נשימים (PM10).

על פי נתוני המשרד להגנת הסביבה בשנים 2006 ו 2007 נמדדו בבאר-שבע 12 ימים בעלי זיהום אוויר גבוה וגבוה מאוד. זיהום אוויר זה נובע מריכוז גבוה של חלקיקים נשימים שמקורם כנראה בסופות אבק. בשנת 2008 נרשמה גם חריגה אחת חצי שעתית בריכוזי האוזון. בהשוואה לערים גדולות אחרות בארץ, מדד הזיהום הסביבתי של באר-שבע, שהוא שקלול של מזהמי האוויר העיקריים, נמוך.

בין התאריכים ה-16/3/09-20/4/09 הוצבה בעיר תחנה ניטור אוויר ניידת נוספת, במתחם אוניברסיטת בן גוריון בנגב, שמדדה את אותם המזהמים המפורטים לעיל אך נתונים אלו טרם סוכמו.

ניטור חומרים אורגאניים: בנוסף לתחנות לניטור זיהום אוויר מתחבורה מוצבת בסמוך לבאר-שבע, החל משנת 2006, תחנת ניטור אוויר ייעודית של המועצה המקומית התעשייתית רמת חובב.⁶ התחנה ממוקמת בנחל בקע ומנטרת באופן רציף מזהמי אוויר שונים, שמקורם יכול להיות בתעשייה, כגון חומרים אורגאניים רבים לרבות בנזן, טולאן, אתיל בנזן, קסילן, מתילן כלוריד, בנאלדהיד וחומרים אנאורגאניים כגון אמוניה ומימן גופרתי. חלק מהחומרים נמדדים כל 15 דקות וחלקם פעם ב-24 שעות או ב-72 שעות בסוף השבוע. מדו"חות המועצה המקומית התעשייתית רמת חובב עולה כי לאורך השנים האחרונות קיימת ירידה בריכוז המזהמים השונים באוויר.⁷ חשוב לציין שהמדידות מראות כי ריכוזי החומרים המזהמים לאורך חמשת השנים האחרונות נמוכים מערכי הייחוס (ערכים שנקבעו כערכי מקסימום

לריכוז חומרים שונים באוויר) המקובלים בעולם ובישראל (ערכי ועדת אלמוג), למעט התרכובת מימן גופריתי (H_2S) ממנה נמצאו 13 חריגות בשנת 2007 ו 7 חריגות בשנת 2008. כמו כן יש לקחת בחשבון שרשימת החומרים המנטורים באופן קבוע מבוססת על החומרים המצויים באזור התעשייה רמת חובב על בסיס היתרי הרעלים של המפעלים, היתר המתקבל מהמשרד להגנת הסביבה ומועצת רמת חובב ומאפשר להחזיק בחומרים רעילים שונים.

במהלך שנת 2008 ערך המשרד להגנת הסביבה שני סקרי אוויר בסביבת באר-שבע, במאי ובנובמבר, בהם נבדקו מגוון רחב של חומרים אורגניים ואחרים. ממצאי הסקרים טרם פורסמו.

מפגעי ריח: אירועי ריח הם מהמטרדים והמפגעים הסביבתיים המזוהים ביותר עם אזור באר-שבע. באזור העיר ישנם מספר מוקדי ריח לרבות אזור התעשייה רמת חובב, אתרי הפסולת דודאים וגני הדס ומתקני טיפול בשפכים עירוניים.

לפי דיווחי המועצה המקומית התעשייתית רמת חובב, הירידה בריכוז המזהמים באוויר עם השנים הורידה גם את מספר תלונות הריח שמופנות למוקד המועצה והמשרד להגנת הסביבה. כאשר מופנית תלונת ריח למועצת רמת חובב נבדק תחילה משטר הרוחות, בכדי לבחון אם כיוון הרוח הוא אכן מרמת חובב אל באר-שבע, ובמקרה שכיוון הרוח מתאים יוצא למקור התלונה צוות לדגום את האוויר. דיווח על תוצאות הדיגום מועבר למשרד להגנת הסביבה, למועצת רמת חובב ולמתלונן. חשוב לציין כי גם כמות הנמוכה מערכי הייחוס המקובלים של פליטות לאוויר יכולה לגרום למטרדי ריח. במהלך שנת 2009 הופנו לרמת חובב כ-100 פניות בנושא ריח, מרביתן בחודשי הקיץ, מתוכן 32 תלונות נמצאו מוצדקות, כלומר שמקורן ברמת חובב.

מטרדי הריח מאתרי הפסולת דודאים וגני הדס נובעים מפירוק ביולוגי של חומר אורגני שמוביל לפליטה של גזים עם ריח חריף כגון אמוניה (NH_3) ומימן גופריתי (H_2S). לאחרונה הוקם באזור צוות מריחים של המשרד להגנת הסביבה, שתפקידו לאתר את מטרדי הריח, ועד סוף שנת 2010 תוקם תחנת ניטור מסודרת באזור אתרי הפסולת.

5.2 יעדים

- א. המשך יישום תוכנית הפעולה של פורום ה 15 הכוללת סקר מיפוי וכימות הפליטות בעיר, קביעת יעדי הפחתה, הכנת תוכנית לצמצום פליטות ותחילת ביצוע של פרויקטים מידיים בתחום.
- ב. המשך קשרי הגומלין עם התעשייה ועם המועצה המקומית התעשייתית רמת חובב להבטיח את הפחתת זיהום האוויר ממקורות תעשייתיים.

6. איכות מים ושפכים

המים הם מהמשאבים החשובים ביותר לקיום הטבע והאנושות. השימוש במים הוא יומיומי במגוון רחב של פעולות בבית ובמגזר העירוני, בתעשייה ובחקלאות. מקורות המים העיקריים של ישראל הם אקוויפר החוף וההר, הכנרת ומי תהום. עיקר צריכת המים השפירים בארץ היא לטובת צריכה עירונית (כ-85%) והיתר לתעשייה, לחקלאות ולפחת (כמות המים שמתבזבים או לא מדווחים). משבר המים בו שרויה מדינת ישראל בשנים האחרונות חידד את החשיבות של ניהול נכון וחסכני של משק המים בישראל. לאחרונה החלה המדינה להקים מערך להתפלת מי ים, בכדי להגדיל את היקף מקורות המים, ולהוביל מהלכים שונים לחסכון והתייעלות בצריכת המים העיקר במגזר העירוני ובמשקי הבית.

איכות המים בישראל מנוטרת באופן תדיר ע"י הרשויות המקומיות ומשרד הבריאות כאשר נבדקים מזהמים כימיים- מלחים וחנקות לצד חומרים אורגאניים, מזהמים פיסיקליים- חלקיקים ומזהמים ביולוגיים- חיידקים.

במדינת ישראל מרבית השפכים העירוניים מטופלים במרכזים לטיפול בשפכים (מט"שים) עד לדרגות ניקיון מסוימות ומושבים לחקלאות ולגינון עירוני. הטיפול בשפכים כולל מספר שלבים, שקובעים את איכות המים וכפועל יוצא את אפשרויות הניצול שלהם. טיפול מקדים - הרחקת חומרים גסים או מרחפים. טיפול ראשוני - שיקוע להרחקת כ-30% מהחומר האורגאני וכ-50% מהמוצקים המרחפים. טיפול שניוני - טיפול ביולוגי לפירוק מרבית החומרים האורגאניים בשפכים (לרוב בשיטת הבוצה המשופעלת, שיטה בה אוכלוסיה צפופה של חיידקים מסוחררת בברכת הטיפול). טיפול שלישוני - סילוק חומרים המכילים חנקן או זרחן וסינון נוסף של מוצקים מרחפים. טיפול שניוני מאפשר השבת קולחים לחקלאות, למגוון רחב של גידולים, בעוד טיפול שלישוני מאפשר להשיב את המים לכלל הגידולים החקלאיים וכן לשימוש בהשקיה עירונית. הבוצה שנשארת בסוף הטיפול בשפכים מטופלת גם היא בשיטות שונות ומנוצלת.

בשנת 2007 הקימה עיריית באר-שבע חברת מים, מי שבע, שאחראית לניהול משק המים של העיר, דהיינו בדיקת איכות המים וטיפול בצנרת ואיסוף וטיפול בשפכים. לבאר-שבע מט"ש עירוני בסמוך לשדה תימן, המשותף לאופקים וישובים נוספים באזור. המט"ש מתופעל ע"י חברת מקורות ומנרב. לאחרונה החלה היחידה הסביבתית העירונית בשיתוף המשרד להגנת הסביבה מחוז הדרום בביצוע סקר איכות שפכים במוצא מאזורי התעשייה והמסחר וממוסדות החינוך והבריאות בעיר.

6.1 תמונת מצב

מים: מקור המים היחידי של באר-באר שבע היא חברת מקורות. צריכת המים השנתית בבאר-שבע לשנת 2008 היא 19 מיליון מ"ק, 12.1% פחת (ממוצע ארצי-10.4% פחת) ו-97

מ"ק לנפש לשנה (ממוצע עירוני ארצי-83.7 מ"ק לנפש לשנה). התפלגות הצריכה העירונית בבאר-שבע היא 60% לצריכה ביתית, 8% למוסדות חינוך, 9% לגימון, 8% למוסדות ציבור, 7% למסחר ותעשייה והיתר לביטחון ותחבורה, בניה ועוד.⁸ מנתוני משרד הבריאות עולה כי עיריית באר-שבע מבצעת את כלל הבדיקות השוטפות של איכות המים, ואיכות המים בעיר ברמה גבוהה וללא בעיות.⁹

שפכים:⁴ המט"ש העירוני מטפל בספיקה יומית של 48,000 מ"ק וספיקה שנתית של 14.4 מיליון מ"ק. שיטת הטיפול בשפכים היא שיטת הבוצה המשופעלת ורמת הטיפול בקולחים כיום היא שניונית. הקולחים מסופקים להשקיה חקלאית ע"י אגודות חקלאיות "מושב הנגב" וגד"ש "הר חברון".¹⁰ בימים אלו מוקם במט"ש העירוני מתקן לטיפול שלישוני, שיאפשר את השבת הקולחין להשקיה בעיר, וכן מוקמת תשתית של מאגרים וקווי הולכה מתאימים בתוך העיר.

לאחרונה ערכה היחידה הסביבתית העירונית בשיתוף תאגיד המים והביוב בדיקות בשפכים שמקורם בבסיס הצבאי מחנה נתן ונמצאו חריגות בריכוז שמן מינרלי. כמו כן נמצאו חריגות בריכוז שומן מאכל בשפכים של בתי אוכל והנושא טופל בהתאם לנהלים.

נחל באר-שבע:⁵ נחל באר-שבע מנקז מספר רב של נחלים ובמהלך השנים זרמו בו ביוב עירוני ושפכים תעשייתיים. כיום לא קיימת הזרמה של שפכים תעשייתיים שמוקרם מהעיר באר-שבע לנחל והשימוש בקו הביוב מכתשים באר-שבע לרמת חובב, שעובר דרך פארק נחל באר שבע, הופסק בעקבות לחצים של המשרד להגנת הסביבה לרבות תהליכי אכיפה. עם זאת קיימת זרימה רציפה של שפכים בייתיים ובחלקם תעשייתיים, באיכות משתנה, מחברון לנחל באר-שבע דרך נחל חברון. לשם כך הוקם מתקן תפיסה במעלה הנחל מצפון לקיבוץ כרמים, שאינו מתפקד כראוי, ולאחרונה אושרה תכנית בועדת המשנה לביוב לשדרוג המתקן באופן שיאפשר את הזרמת השפכים וטיפולם במט"ש שוקת.

בשנת 2009 היו 5 אירועי גלישת ביוב גולמי לנחל באר-שבע עקב פיצוצים בקווי ביוב עירוני של העיר באר-שבע: 3 אירועים מתחנת השאיבה הדרומית עקב פיצוצים בקו הסניקה לתחנה המערבית ושניים מקווי ביוב בתוך העיר באר-שבע. האירועים טופלו כחוק ע"י המשרד להגנת הסביבה. בנוסף, ישנן מדי פעם גלישות של קולחי דימונה לנחל ערוער, שיכולות להגיע עד לנחל באר-שבע.

6.2 יעדים

- א. השלמת הטיפול השלישוני של השפכים במט"ש העירוני.
- ב. השלמת פריסת צנרת להשבת מי קולחין להשקיה עירונית.
- ג. הקמת מאגרי מי קולחין.
- ד. טיפול שוטף ותחזוקה של הצנרת העירונית להובלת מים ושפכים.
- ה. שתילת צמחייה מותאמת מדבר והוספת חיפוי שטח באזורי גימון עירוני.

7. ניקיון, פסולת ומיחזור

ניקיון ותברואה הם מהמרכיבים הבסיסיים בחיי היומיום, הן בבית ובעבודה והן במרחב העירוני, ויחד הם משפיעים על הבריאות ואיכות הסביבה של התושבים. מרכיבי הפסולת העירונית מגוונים וכוללים פסולת ביתית אורגנית, נייר, פלסטיק, זכוכית, מתכת, עץ, גזם, פסולת בניה ופסולת תעשייתית. כיום הטיפול המקובל בפסולת בישראל הוא הטמנה באתרי הטמנה ייעודיים.

הטמנת פסולת מנצלת קרקע יקרה ועלולה לגרום למפגעים סביבתיים ולכן הטילה המדינה היטל הטמנה בכדי לצמצם את כמות הפסולת המוטמנת. כספי ההיטל נשמרים בקרן לשמירת הניקיון לטובת סיוע לרשויות בהפחתת הפסולת שמועברת להטמנה. השיטות העיקריות להפחתת הפסולת הן הפחתה במקור, שימוש חוזר-שימוש נוסף באותו חומר מבלי לשנות את צורתו ואופי, מיחזור-שימוש בחומר גלם ליצור מוצרים אחרים, והשבה-פירוק הפסולת למרכיבי הבסיסים והחזרתם אל הטבע. ניהול הפסולת העירונית מבוסס על שילוב והתאמה של מספר שיטות כגון הפחתה במקור של פסולת, הפרדה של פסולת רטובה ויבשה, מיחזור והשבה. לאחרונה, המשרד להגנת הסביבה קבע את הטיפול בפסולת העירונית ובעיקר את הפחתת כמות הפסולת שנשלחת להטמנה, כיעד לאומי. כיוצא בכך, המשרד מקציב סכומי כסף משמעותיים מהקרן לשמירת הניקיון לטובת טיפול בנושאים אלו במרחב העירוני הן בתקציב לתשתיות והן בתקציבים לחינוך, הדרכה והסברה בקרב התושבים.

הניקיון והטיפול בפסולת ברחבי העיר באר-שבע הם מהנושאים העיקריים שמעסיקים את תושבי העיר ואף עמדו במרכז מערכת הבחירות האחרונה לרשות. בסקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנערך בשנת 2008 נמצא כי רק כ-35% מתושבי העיר מרוצים מהניקיון באזור המגורים.¹¹ הניקיון והטיפול בפסולת הם גם הנושאים העיקריים שבגינם פונים התושבים לרשות בתלונות. בימים אלו בוחנת העירייה את האפשרות והמשמעויות של פרויקט גדול להפרדת פסולת יבשה ורטובה בבתי האב בעיר והקמת מרכזי הפרדה ומיחזור בעיר כפיילוט ארצי ביחד עם המשרד להגנת הסביבה. כמו כן, העירייה מכינה תוכנית לטיפול בפסולת הבניין שמושלכת באתרי פסולת לא חוקיים ברחבי העיר.

7.1 תמונת מצב

פסולת מוצקה: הפסולת המוצקה מבאר-שבע מפונה לאתר דודאים. בשנת 2009 פונו כ-130,000 טון פסולת לפי החלוקה הבאה: 108,000 טון פסולת ביתית, 13,000 טון גזם, 7,000 טון פסולת בניין ו-1,000 טון פסולת תעשייה. הפסולת פונתה באופן שוטף על ידי חברת ויאוליה (בימים אלו חברת פינוי הפסולת העירונית הוחלפה) וחלק קטן מהפסולת פונה על ידי העירייה עצמה. הפסולת המוצקה מרוקנת מרחבי העיר באופן תדיר בסבבים של

שלוש פעמים בשבוע. בעיר מפוזרות כ-6600 עגלות אשפה של 360 ליטר בנוסף למיכלי אשפה מרכזיים ולפי נתוני סקר ארצי כמות הפסולת המוצקה הממוצעת לאדם בבאר-שבע בשנת 2007 היתה 1.61 ק"ג, כאשר הממוצע הארצי הוא 1.58 ק"ג.¹²

ניקיון: ברחבי העיר עובדים כ-250 מנקי רחובות. במרבית הפארקים העירוניים קיימים פחי אשפה, אולם הפחים אינם מתוחזקים ומפונים באופן שוטף. במרבית הרחובות בעיר לא קיימים פחים לפסולת קלה.

מערך המיחזור העירוני: מערך המיחזור בעיר באר-שבע כולל נייר, קרטון ובקבוקי פלסטיק גדולים מ 1.5 ליטר שאינם חייבים בפיקדון.

נייר: פינוי הנייר בעיר נעשה על ידי חברת ויאוליה כאשר קבלן הפינוי בשטח היא חברת אמניר והנייר בעיר מפונה בתדירות של פעם בשבוע.⁴ שיעור הנייר בפסולת המוצקה בישראל הוא כ-17% במשקל וכ-15% בנפח¹³ שהם כ-19,000 טון בשנה וכ-1,500 טון לחודש בבאר-שבע. מיחזור הנייר בבאר-שבע מגיע לכ-3% לעומת יעד מקובל של כ-20% (כמות הנייר שנאספה בפועל בבאר-שבע בשנת 2008 היא 260 טון). כיום מוצבים בעיר 49 פחים גדולים למיחזור נייר, פח לכ-4,200 תושבים, וכן פחים קטנים למיחזור באופן מוגבל ופחים למיחזור במוסדות שונים בעיר.

קרטון: פינוי הקרטון בעיר נעשה על ידי חברת ויאוליה כאשר קבלן הפינוי בשטח היא חברת אמניר. שיעור הקרטון בפסולת המוצקה בישראל הוא כ-7% במשקל וכ-13% בנפח.¹³ כיום מוצבים בעיר כ-60 מתקנים לאיסוף קרטון, בעיקר באזורי מסחר, כמו כן חלק מהקרטון מפונה בהסדר ישיר של אזורי מסחר עם חברת אמניר. כמות הקרטון שנאספה בפועל בבאר-שבע בשנת 2008 היא 230 טון.

פלסטיק: איסוף בקבוקי הפלסטיק 1.5 ליטר ומעלה בעיר נעשה על ידי חברת אביב תעשיות מיחזור. שיעור הפלסטיק בפסולת המוצקה בישראל הוא כ-13% במשקל וכ-46% בנפח.¹³ עיקר הפלסטיק מורכב משקיות ופלסטיק מעורב ורק כ-1.4% במשקל וכ-6.1% בנפח הם בקבוקי פלסטיק מסוג PET. מיחזור הבקבוקים בבאר-שבע מגיע לכ-5%, כ-1.1 ק"ג לבית אב לשנה ו-11 בקבוקים לתושב לשנה, לעומת ממוצע ארצי של כ-10% ויעד מקובל של כ-20% (כמות הפלסטיק שנאספה בפועל בבאר-שבע בשנת 2008 היא 73 טון). כיום מוצבים בעיר 110 מיכלים לאיסוף בקבוקי פלסטיק, כלומר מיכל לכ-1870 תושבים.

אתרי פסולת: בבאר-שבע פועלים כ-23 אתרי פסולת פיראטיים, שבעיקרם מכילים פסולת בניין. בשנה האחרונה נערכו מספר מבצעים משותפים לעירייה, למשטרה הירוקה ולמשרד להגנת הסביבה מחוז דרום, לתפיסת השלכות פסולת ברחבי העיר. מוקד פסולת נוסף הינו אתר של גרוטאות מכוניות שנמצא בסמוך לגדות נחל באר-שבע ליד באר אברהם.

פסולת אלקטרונית: בבאר-שבע אין איסוף מסודר של פסולת אלקטרונית.

7.2 יעדים

- א. טיפול מקיף בניקיון העיר.
- ב. הגדלת היקפי המיחזור של פלסטיק, נייר וקרטון והוספת זרמי פסולת נוספים כגון אלקטרוניקה וטקסטיל.
- ג. בחינת פיילוט ארצי להפרדת פסולת רטובה ויבשה.
- ד. שילוב גופים ומוסדות עירוניים בפרויקט הפרדה במקור ומיחזור.
- ה. התחלת פרויקט עירוני לטיפול בפסולת אורגנית על ידי קומפוסטציה.
- ו. שיתוף ציבור באמצעות חינוך והסברה להשגת צמצום כמויות הפסולת המועברת להטמנה והגדלת היקפי המיחזור.

8. תכנון ובנייה

מנגנוני התכנון והבנייה במדינת ישראל נמצאים במספר מוסדות לאומיים ומקומיים ומטרתם להסדיר את הקצאת הקרקעות במדינה לטובת חקלאות, שטחים פתוחים, ושטחים לבנייה תעשייתית, ציבורית ופרטית. כל רשות מקומית במדינה עובדת לפי תוכנית מתאר מקומית הנגזרת מתכנית מחוזית ולאומית ומתארת את חלוקת השטחים בשטח השיפוט של הרשות ואת הוראות ומגבלות הבנייה. יעודי הבנייה וזכויות הבנייה בשטח גיאוגרפי נתון מוסדרים בתוכנית בניין עיר (תב"ע). בכדי לטפל בהיתרי בנייה ובשינוי יעוד קרקע קיימות ועדות תכנון ובנייה ארצית, מחוזית ומקומית. ועדות אלו הן כלי מרכזי לניהול ולפיקוח על הבניה במרחב העירוני כאשר ועדת התכנון והבנייה העירונית עוסקת במגוון רחב של נושאים סביבתיים לרבות הקצאת קרקעות לשטחים פתוחים, לבנייה פרטית, לתשתיות ולתחבורה ועוד. הועדה היא כלי מרכזי לשימור של פיתוח בר-קיימא במרחב העירוני. היחידה הסביבתית העירונית אחראית להכין לוועדה המקומית חוות דעת סביבתית לבקשות להיתר בניה, שימוש חורג ואכלוס.

בנוסף להקצאת ויעוד קרקעות, בנייה של תשתיות ומבנים ציבוריים ופרטיים והשימוש בהם כרוכים במשאבים סביבתיים רבים. בשנים האחרונות התפתח ענף בנייה חדש, בנייה ירוקה, המשלב היבטים סביבתיים בשלבי התכנון והביצוע של הבנייה, מתחשב בנתונים הטבעיים של האזור (תוואי השטח והאקלים) וחותר לשימור, חיסכון והתייעלות של משאבים לרבות מים, אנרגיה וחומרי מבנה. לאחרונה החלה הבנייה הירוקה לצבור תאוצה בעולם, ועל אף שכיום היא מצריכה לרוב השקעה התחלתית גבוהה מזו של בניה רגילה הוכח כי ההשקעה מחזירה את עצמה לאורך הזמן. בארץ התחום עדין בחיתוליו ובשנת 2006 הושק תקן ישראלי לבנייה ירוקה.

בעתיד הקרוב מתכננים בבאר-שבע מספר פרויקטים גדולים של בנייה: פרויקט שדרות רגר, שיכלול בנייה רוויה למגורים ולמסחר, שכונת בנה ביתך חדשה במתחם "נווה מנחם שלב ב", קריית ספורט בצפון העיר ופארק הי-טק המשתרע על כ-400 דונם בשכונת רמות.

8.1 תמונת מצב

הועדה לתכנון ובנייה⁴: היחידה הסביבתית העירונית טיפלה במהלך שנת 2009 בכ-100 חוות דעת סביבתיות בהקשר להיתרי בניה ולשינוי יעודי קרקע. במהלך השנה הוגשו לועדות התכנון והבנייה המקומית והמחוזית מספר התנגדויות של גופים ירוקים ואזרחים לתוכניות בנייה שונות בעיר. עיקר ההתנגדויות מתייחסות לתוכניות לשינוי יעוד של שטחים פתוחים ציבוריים לטובת בנייה (בשכונות א', ג' נווה מנחם ועוד) והרחבת הבנייה לשטחים הפתוחים בפאתי העיר (המרת"ח-נווה מנחם). כמו כן, המתנגדים ובראשם החברה להגנת הטבע מבקשים שלא לפגוע במסדרון האקולוגי וברצף הטבעי של החי והצומח מצפון לעיר וכחלופה לחדש ולפתח את המרחב העירוני הנוכחי ולהתרחב מדרום לעיר, אזור בו השטח הטבעי פגוע ומופר.

בשנת 2009 ניתנו בבאר-שבע היתרי בנייה לכ-1700 יחידות דיור חדשות מתוכם כ-1500 יחידות דיור בבנייה רוויה וכ-200 יחידות צמודות קרקע. יחידות הבנייה הרוויה מתוכננות בשכונות הותיקות (א, ב, ג, ד ושיכון דרום) והחדשות (רמות ונווה זאב) ואילו הבנייה צמודת הקרקע מתוכננת רובה ככולה בנווה-זאב וברמות.

בנייה ירוקה: לאחרונה הוסב מבנה בית מקלף, מבנה המטה של כי"ל מוצרים תעשייתיים בבאר-שבע (חברת הברום לשעבר) לבניין ירוק על פי תקן הבנייה הירוקה. כמו כן, שיכון עובדים מחברת שיכון ובינוי החלה בשנת 2009 בהקמת מתחם קניות חדש בסמוך למרכז BIG, השדרה השביעית, שישלב אלמנטים של בנייה ירוקה ותכנון סביבתי. בנוסף לכך, הונחה השנה אבן פינה לבניין הקניון הירוק הראשון בישראל, קניון באר-שבע, ע"י קבוצת אלי להב. הקניון יבנה בסמוך לשכונה ט', על שטחו של מלון נאות מדבר לשעבר, ויקדם שימוש בתאורה טבעית, באנרגיה סולארית, איסוף מי גשם ועוד.

8.2 יעדים

- א. בחינת ההיבטים הסביבתיים של בנייה רוויה וגבוהה מול בנייה פרטית.
- ב. הפעלת מערך התניות יעיל לפינוי פסולת בנייה בהיתרי בנייה וחיוב מיחזור וגריסה של פסולת בניין בהיתרי הריסה של פרויקטים בהם יש צורך בהריסת מבנים.
- ג. לימוד תחום הבניה הירוקה ויישום אלמנטים של בניה ירוקה בפרויקטים עירוניים חדשים לרבות פרויקט לב-הסיטי, רובע נווה מנחם ופארק ההיי-טק.
- ד. הסבת מבני ציבור קיימים למבנים בעלי מרכיבים ירוקים.
- ה. בחינת מתן הטבות לפרויקטים המשלבים בניה ירוקה.

9. שטחים פתוחים וחזות פני העיר

שטחים ציבוריים פתוחים (שצ"פים) עירוניים הינם אזורים לא בנויים במרחב הציבורי, טבעיים או מלאכותיים, המשמשים את הציבור הרחב למגוון פעילויות יומיומיות ולרווחתו. השטחים הפתוחים כוללים גנים ופארקים, שטחי התכנסות ומעבר, אזורי חיץ, אזורי טבע עירוני ושטחי ספורט. הם משמשים למגוון פעילויות פנאי ונופש וכמרכזי מפגש חברתיים, תורמים לשמירת בתי גידול של חי וצומח בעיר ולבריאות התושבים ואף משפיעים על הערך הנדל"ני של האזורים העירוניים השונים. השצ"פים משמשים כעורקים ירוקים עירוניים החל בגנים ציבוריים שכונתיים, רובעיים ועירוניים ובצירים ירוקים כגון טיילות ושבילי אופניים ועד לרחובות וכיכרות. השצ"פים העירוניים צרכים להילקח בחשבון בתוכניות המתאר והתכנון והבנייה העירוניות, כאשר עקרונות התכנון המקובלים כיום בישראל, שהתקבלו בהחלטת ממשלה בשנת 2005, הן מכסות מינימום של 10 מ"ר לנפש ברמה העירונית, שמחולקים ל 5 מ"ר לנפש ברמה השכונתית, 2 מ"ר לנפש ברמה הרובעית ועוד 3 מ"ר לנפש ברמה העירונית.¹³ לצד השצ"פים, חזות העיר מושפעת גם מתחזוקה מתמדת של תשתיות עירוניות ומניעת מפגעים סביבתיים. את המפגעים העירוניים ניתן לחלק באופן כללי למפגעים הקשורים בפסולת ובלכלוך וכן למפגעים הנובעים מרמת תחזוקה ירודה של תשתיות ושטחים פתוחים בעיר.

בשנת 2008-9 נערכו בבאר-שבע שלושה סקרים מרכזיים בתחום חזות העיר, סקר השטחים הפתוחים וסקר עצים בוגרים שנערך ע"י החברה להגנת הטבע קהילת באר-שבע, וסקר מפגעים בשכונות העיר, שבוצע ע"י עמותת נגב בר-קיימא. שלושת הסקרים היוו בסיס להתחלת תהליך עירוני להקמת שלד ירוק עירוני ולשיפור פני העיר. כמו כן, החברה להגנת הטבע מסיימת בימים אלו סקר ערכי טבע, שנערך בשטחים הנושקים לקו הכחול של העיר. בנוסף לכך, בסקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנערך בשנת 2008 נמצא כי רק כ- 35% מתושבי העיר מרוצים מכמות הפארקים והשטחים הפתוחים בעיר.¹¹

בשנה האחרונה שכרה העירייה את שרותיו של משרד "מוריה-סקלי אדריכלות נוף" להכנת תוכנית אסטרטגית לפיתוח המרחב הציבורי בעיר והתוכנית נמצאת בשלבי התכנון והיישום הראשוניים. כמו כן, בשנים האחרונות החלה עיריית באר-שבע לפתח את פארק נחל באר-שבע כפארק מטרופוליני דרומי ולשם כך גייסה תקציבים מתורמים מחו"ל ומהארץ וכן מממשלת ישראל. בנוסף לכך הסתיים לאחרונה סימון שביל סובב באר-שבע על ידי קהילת באר-שבע של החברה להגנת הטבע ופותחו שצ"פים שכונתיים בשכונות שונות כגון רמות ויילות מצדה.

9.1 תמונת מצב

סקר שטחים ציבוריים פתוחים עירוניים: בשנת 2008 ביצעה החברה להגנת הטבע סקר שצ"פים בעיר באר-שבע.² הסקר בחן את ההקצאה של שטחים פתוחים בתוכניות העירוניות, את הפריסה שלהם מרמת השכונה לרמה העירונית ואת האיכות של השטחים הפתוחים, דהינו רמת הנגישות, התחזוקה, ההצללה, המתקנים והגינות. הממצאים הראו כי מבחינה תכנונית במהלך השנים לא גובשה תוכנית אב עירונית והנחיות כלליות וכל אזור תוכנן באופן נקודתי. הסקר מצא כי מרבית השכונות בעיר עומדות בהקצאה לשצ"פים אך קיים הבדל משמעותי בין השכונות השונות. ברבות מהשכונות יש פריסה של גנים שכונתיים הגדולים מ-2.5 דונם ובמרחק 250 מ' מבתי המגורים כנדרש, אולם יש מחסור בגנים קטנים יותר, קטנים מ-1.5 דונם, ובמרחק 150 מ' מבתי המגורים. ברוב השכונות בולט חוסר בגנים רובעיים גדולים בין 2.5-10 דונם ולא קיים רצף של שטחים פתוחים. גם איכות השצ"פים בעיר אינה אחידה: 25% מהשצ"פים דורגו באיכות גבוהה, 32% באיכות בינונית ו 43% ברמה נמוכה. גם כאן יש פערים בין השכונות השונות ונמצא כי גנים חדשים ובעיקר אלו הממוקמים בשכונות החדשות מפותחים ומתוחזקים יותר.

סקר מפגעים עירוני: בשנת 2008 ערכה עמותת נגב בר-קיימא סקר מפגעים בשכונות השונות בעיר והסקר הוגש לרשות באמצע שנת 2009. מטרת הסקר היתה ל"צלם" את תמונת המצב על מנת לבנות תכנית עבודה ולפעול להפיכת רשות הרבים לנכס סביבתי אשר לציבור יהיה חלק בתכנונו, פיתוחו, אחזקתו ובשמירה עליו. הסקר הסביבתי נערך בכל שכונות המגורים בעיר ובדק את מצבן מבחינת תשתיות, ניקיון, גינון וטיפול. בשכונות נבדקו אתרים ציבוריים כמו בתי ספר, גני ילדים, מגרשי משחקים, שטחים פתוחים ועוד. הסקר מצא כי מצב הניקיון ותחזוקת השטחים הפתוחים בעיר אינו טוב. כמו כן נמצאו פערים בניקיון ובתחזוקה בין השכונות בעיר, שחלקם נובעים מהגיל של השכונות הותיקות מול החדשות, וכן פערים גדולים בין הרחובות הראשיים והפארקים הציבוריים הגדולים לבין הרחובות הקטנים והצדדים והגינות המקומיות, שסובלות מהזנחה גדולה יותר.

סקר עצים בוגרים: בשנת 2009 ערכה החברה להגנת הטבע סקר עצים בוגרים בעיר. הסקר מצא כמות גדולה למדי של עצים בוגרים מסוגים שונים (אורן, איקליפטוס, אשל, ברוש, סיסם הודי ופלפלון) בשכונות הותיקות של העיר והעלה את ערכם לחזות העיר ולתושבים ואת הצורך לשמרם ולתחזקם כראוי כחלק מתוכנית השלד הירוק של העיר.¹⁵

סקר ערכי טבע: בימים אלו מסיימים החברה להגנת הטבע ומכון דש"א (דמותה של הארץ) סקר ערכי טבע בסביבתה הקרובה של העיר במטרה לתעד ולשמר ערכי אלו.

תוכנית עירונית לפיתוח המרחב העירוני:

התוכנית לפיתוח המרחב העירוני היא חלק מתוכנית למיתוג העיר. התוכנית משלבת בין התחדשות עירונית, קרי שיפור חזות העיר והתשתיות במרחב העירוני, ובין אירועים במרחב הפתוח. בטווח הקרוב מתוכננים הקמת מזרקות שכונתיות, מרחבי אירוח ציבוריים וגינות קהילתיות והסדרת תחנות הרכבת ושערי הכניסה לעיר. בטווח הבינוני מתוכננים הקמת שבילי אופניים, שיפור פני הרחובות ואיתור שטחי בור וגנים נטושים והפיכתם לאתרי טבע עירוניים חסכנים במים. ואילו בטווח הרחוק מתוכננים שיפוץ חזיתות ושימור מתחמים. כמו כן, כחלק מהתוכנית הוחלט על פרויקט ייעור עירוני במסגרתו יינטעו מדי שנה אלפי עצים ברחבי העיר.

העיר העתיקה: העיר העתיקה בבאר-שבע הייתה במשך שנים המרכז התרבותי והמסחרי של העיר, אולם, בשנות התשעים עם הפיתוח המואץ של העיר ושל שטחי מסחר נרחבים וקניונים נזנחה העיר העתיקה והתרוקנה. בשנים האחרונות עוברת העיר העתיקה מתיחת פנים ושיפוץ נרחב בסיוע משרדי הממשלה והעירייה לצד התעוררות נדל"נית ותרבותית. המתחם חוזר להיות המרכז התרבותי ומרכז הבילוי של העיר עם פסטיבלים, מרכזי תרבות כמרכז הצעירים, מוזיאון הנגב, בית האומנים, פארק מדע רחב במתחם המשוקם של בית הספר לילדי השייחים ומרכז מבקרים חדש על שם אברהם אבינו. בשנים האחרונות עורכת העירייה בשיתוף משרד הפנים פרויקט לשיפור תשתיות כבישים בעיר העתיקה.

פיתוח שכונות ותיקות: במסגרת תכנית הפיתוח הרב שנתית החליטה הנהלת העיר לפעול לשיקומן של השכונות הוותיקות, לצד פיתוחם של המתחמים החדשים. במסגרת זו תשקיע העירייה מיליוני שקלים בשדרוגן של השכונות הוותיקות על פי תכנית רב שנתית, כאשר מדי שנה תטופלנה שלוש שכונות מגורים ותיקות. במסגרת זו תעבורנה השכונות הוותיקות "מתיחת פנים" באמצעות טיפול בתשתיות, בגינון הציבורי, במבני המוסדות ובמרחב הציבורי.

פארק נחל באר-שבע: פארק נחל באר-שבע הינו פארק עירוני ומטרופוליני המוקם לאורכו של נחל באר-שבע בתחום העיר.¹⁶ הפארק משתרע על שטח של כ-5,200 דונם באורך של כ-8 ק"מ, מהיישוב תל שבע במזרח ועד שכונת נווה זאב בקצה המערבי של העיר באר-שבע. הפארק פתוח לציבור הרחב ומורכב משטחים פתוחים בהם ישולבו אטרקציות, טיילות, ואתרים הסטורים אשר מספרים את סיפורה של העיר משחר ההיסטוריה ועד ימינו. הקמת הפארק משותפת לעיריית באר-שבע, הקרן הקיימת לישראל, קק"ל ארה"ב, רשות הניקוז וממשלת ישראל. הממשלה הכריזה לאחרונה על הקצאת תקציב של 150 מיליון ₪ ל-7 שנים לטובת פיתוח הפארק, שעלות פיתוחו מוערכת ב-300 מיליון ₪, ועל הקמת גוף ממשלתי שיהיה אחראי על הקמת הפארק.

פרויקט פארק נחל באר-שבע החל בשנת 2000 בשיקום הנחל וסביבתו, ששימש עד אז כאתר להזרמת שפכים והשלכת פסולת. בשנת 2004 החל פיתוח פארק הפעמון בסמוך

לשכונת נווה נוי ובימים אלו הושלם פיתוח הטיילת המרכזית של הפארק על שטח של 250 דונם. כמו כן, בתחילת שנת 2009 הושלם סקר אקולוגי במתחם הפארק ומסקנותיו הוטמעו בתוכניות הפיתוח העתידיות. תוכנית הפיתוח של הפארק בשנים הקרובות מתמקדת במספר אזורי פיתוח: שיקום גשר הרכבת הטורקי הישן, שימש כמסלול הליכה ורכיבה על אופניים ויחבר בין שתי גדות הנחל, המשך שיקום מתחם מצפה בית אשל, הקמת מתחם אמפיתיאטרון על שטח של 250 דונם עם כ-12,000 מקומות ישיבה, הקמת מתחם תרבות פנאי בתי קפה וגלריות בשטח כולל של כ-700 דונם ובמרכזו אגם בשטח 80 דונם, בו ישתמשו במים מושבים כבכל הפארק, והקמת גשר צינורות מעל הנחל משכונת נווה נוי לעיר העתיקה.

שביל סובב באר-שבע: שביל סובב באר-שבע הינו שביל באורך כ-40 ק"מ המקיף את העיר. השביל תוכנן וסומן בשנת 2008 ביוזמת חוגי הסיירות של החברה להגנת הטבע בבאר-שבע בשיתוף קהילת החברה להגנה הטבע בעיר, עיריית באר-שבע, קרן קיימת לישראל, רשות הניקוז, רשות הטבע והגנים ורשות העתיקות. השביל הוקם במטרה לחשוף את הטבע העירוני הייחודי שסובב את העיר, את החי והצומח ואת האתרים ההיסטוריים הארכיאולוגיים שבשולי העיר.

9.2 יעדים

- א. המשך תכנון השלד העירוני הירוק בשיתוף ארגוני הסביבה ונציגי התושבים.
- ב. המשך הטיפול בחזות פני העיר.
- ג. המשך פיתוח פארק נחל באר-שבע.

10. שימור אתרים

שימור מבנים ואתרים הינה פעולה הנדסית-אדריכלית שמטרתה לחדש מקומות בעלי ערך היסטורי, תרבותי ואדריכלי, מקומי או בינלאומי. למטרה זו פועלת בישראל המועצה לשימור אתרים שאחראית על איתור האתרים, גיוס כספים וביצוע פעולות השימור. בעיר העתיקה של באר-שבע קיים מגוון רחב של אתרים היסטוריים המוגדרים כאתרים לשימור. רבים מאתרים אלו סובלים מהזנחה וונדליזם. בעיריית באר-שבע פועלת ועדה לשימור אתרים ולאחרונה הוכרז על פרויקט לשימור מתחם תחנת הרכבת הטורקית כאתר תיירותי, בשיתוף רכבת ישראל.

10.1 תמונת מצב

על פי סקר רשות העתיקות קיימים בעיר באר שבע כ-330 מבנים ואתרים לשימור. להלן רשימת מבני הציבור והבתים הפרטיים בעיר העתיקה ובגבולותיה שאושרו בוועדת השימור העירונית לאחרונה:

א. בית המושל	- שוקם, מוזיאון עירוני לאמנות.
ב. המסגד	- שוקם, עדיין אין לו ישום סופי.
ג. בית עארף אל עארף	- שוקם, משרד הקבלן פרץ לוזון
ד. בית עלמין לחללי מ.עולם 1	- שוקם
ה. בית רשות שמורות הטבע	- שוקם
ו. המרכז לאומניות	- שוקם
ז. בית המיסיון	- עדיין לא שוקם
ח. בית הרופא הראשון	- שוקם, בית האומנים בנגב
ט. מרפאת הבדואים	- שוקם, בית מגורים
י. בית מגורים דו קומתי	- שוקם, כבית מרקחת הנגב.
יא. בית אשל	- שוקם, עדיין אין ייעוד.
יב. ביה"ס לילדי הבדואים	- בשיקום, פארק המדע.
יג. ביה"ס מצדה	- בשיקום, פארק המדע.
יד. גשר הרכבת התורכי	- בשיקום, פארק נחל ב"ש.
טו. תחנת הרכבת התורכית	- בבדיקת שלבי שיקום
טז. הבאר המערבית	- לא משוקמת
יז. בית פרטי	- בית גואל דרורי
יח. בית הנגבי	- שוקם, מרכז רב פעילויות.
יט. בית פרטי	- סטודיו יהודית מאיר.
כ. בית פרטי	- גלריית תות עץ.
כא. מתחם הדסה, ביה"ח הראשון בב"ש	- עדיין לא שוקם
כב. מתחם ורד	- נטוש חזר לעירייה.
כג. מבני הסראיה	- מתחם הפיקוד.

בנוסף למתחמים אלו ישנן ברחבי העיר העתיקה התחלות שימור פרטיות.

10.2 יעדים

- א. טיפול בשיקום מתחם ורד-רצף מבני תורכיים בשטח צבאי לשעבר ובמתחם הדסה-בית החולים הראשון בנגב.
- ב. הגברת המודעות לשימור וחזוק מערך האישורים והאכיפה העירונית על רוכשי מבנים לשמורם כראוי.

11. תחבורה

ענף התחבורה הינו אחד הענפים המשפיעים ביותר על איכות הסביבה בעיר. תשתיות התחבורה דורשות שטחים רחבים ואמצעי התחבורה המונעים על ידי דלק גורמים לזיהום אוויר ולמפגעי רעש. כל אלו הובילו לתפיסת תכנון חדשה של תחבורה בת-קיימא המבוססת על תעבורה, שמעדיפה תחבורה ציבורית ותחבורה שאינה ממונעת, דהיינו הליכה ורכיבה על אופניים.

כעיר מטרופולין מתפתחת, עומס התחבורה בבאר-שבע הולך וגדל עם השנים, אך עדיין קיימת אפשרות לתכנן את רשת התחבורה בעיר בגמישות יחסית. בשנים האחרונות התחבורה הציבורית אל העיר וממנה התפתחה מאוד והיא כוללת אוטובוסים ורכבת. ברמה העירונית, בשנה האחרונה נערך סקר תחבורה עירוני והוכנה תוכנית אב של עיריית באר-שבע ומשרד התחבורה, שמציעה שינויים מהותיים בקווי התחבורה ברחבי העיר לרבות הוספת מפעילים נוספים כולל מוניות שירות, הפעלת קווים רוחביים בין השכונות ולטווח הרחוק גם הפעלת רכבת קלה. בנוסף הוכנה תוכנית למיתון עומסי התנועה בעיר העתיקה על ידי יצירת טבעת תנועה סביב מתחם העיר העתיקה עם נתיבים מיוחדים לתחבורה ציבורית. בנוסף הוכנה תוכנית עירונית לסלילת רשת שבילי אופניים לאורך צירים ראשיים המקשרים בין מוקדים עירוניים והחל פיילוט עירוני בתחום.

11.1 תמונת מצב

תחבורה ציבורית⁴: התחבורה הציבורית בעיר באר-שבע מופעלת ע"י חברת מטרודן ולה 21 קווים הפזורים על פני העיר כולה, אולם קיימים אזורים בהם הנגישות והזמינות של התחבורה הציבורית דלים מאוד. חברת מטרודן עומדת לשדרג באופן מהותי את צי האוטובוסים שברשותה, שיעמוד על כ-120 אוטובוסים ואף ייתן מענה לאנשים עם מוגבלויות. כמו כן החברה תגביר את התדירות של קווים קיימים ותוסיף מספר קווים חדשים. בנוסף יונפק כרטיס "חכם" ויוצב שילוט אלקטרוני בעיר.

שבילי אופניים⁴: לאחרונה הוכנה תוכנית אב עירונית לשבילי אופניים המיושמת בשלבים. שבילי האופניים המותאמים כיום בעיר הם: **בדרום**-בשכונת נווה זאב, רחוב יוהנה ז'בוטינסקי-900 מ', שדרות נפתלי הרץ אימבר-1700 מ', **במזרח**-רח' יעקב גרשפלד-1400 מ', **בצפון מזרח**-שדרות אורי צבי גרינברג-1300 מ', **במערב**-שד' טוביהו-1400 מ'. במהלך שנת 2009 הותקנו מתקני קשירה לאופניים בסמוך למוסדות ציבור ומרכזים עירוניים. כמו כן נערך השנה לראשונה בבאר-שבע אירוע רכיבה עממית בנתיב ירוק לזכרו של יוסי צ'יפרוט ז"ל, בשיתוף עיריית באר-שבע, חברת כיוונים ועמותת נגב בר-קיימא. שבילי הליכה⁴: באופן כללי כלל המדרכות והשבילים בפארקים בעיר מהווים אזורים להולכי רגל. עם זאת, קיימים מספר מסלולים בהם הוצבו שלטים שיווקיים של קופות החולים לעידוד

ההליכה ברגל. כמו כן לאורך פארק נחל באר-שבע פותחו טיילות כשבילי ספורט ונופש ייעודיים להולכי רגל באורך כולל של כ- 6.4 ק"מ. בנוסף לכך, החלק הדרומי של העיר העתיקה מוכרז כאזור מיתון תנועה עם עדיפות להולכי רגל ומדרחוב התקווה במרכז האזרחי, שאורכו כ- 0.6 ק"מ, מיועד בלעדית להולכי רגל.

11.2 יעדים

- א. בחינת תוכניות למיתון תנועה בשכונות השונות בעיר.
- ב. המשך פיתוח שבילי אופניים והליכה בעיר.
- ג. שילוב תוכניות התחבורה בתוכנית הפיתוח העתידית של העיר.
- ד. שדרוג מתחם התחנה המרכזית.

12. אנרגיה

אנרגיה היא מילה נרדפת לחיים. לאנרגיה יש צורות רבות ומגוונות והיא מיוצרת על ידי שרפה של מגוון דלקים כגון דלק מאובני, גז או ביומסה או ממקורות חליפים כמו השמש והרוח. ההשלכות הסביבתיות של שימוש באנרגיה הן רבות ומגוונות החל בזיהום האוויר, המים והקרקע המובילים גם לפגיעה בבריאות האדם, ועד לתופעות כמו אפקט החממה וההתחממות הגלובלית. נוכח כל אלו קיים צורך אוניברסאלי בהפחתת התלות של האדם באנרגיה שמקורה בדלקים מאובנים כגון פחם ונפט ומעבר לשימוש באנרגיות ידידותיות יותר לסביבה כמו אנרגיה של רוח, מים או שמש. לצד אלו יש צורך בהתייעלות אנרגטית, שמשמעה הפחתה במקור של צריכת האנרגיה ושימוש חסכוני ויעיל יותר באנרגיה. במרחב העירוני משמש החשמל כמקור האנרגיה העיקרי. מרבית האנרגיה החשמלית בישראל מבוססת על שרפה של פחם, כאשר בשנים האחרונות הגז הטבעי תופס יותר ויותר מקום בייצור החשמל בארץ. עם זאת מדינת ישראל, שהתברכה בשמש רבה במרבית ימות השנה, טרם השכילה לנצל את המשאב הייחודי הזה לשימוש במשק האנרגיה. בעיר באר שבע התקיימה בשנים האחרונות פעילות משמעותית לחיסכון באנרגיה לתאורה במרחב העירוני. עם זאת עדיין לא נעשה שימוש באנרגיה ירוקה ובעיקר סולארית. בשנה האחרונה, עם העלייה במודעות הציבורית לנושא החיסכון באנרגיה, נבחנו ויישמו אמצעים שונים לחיסכון באנרגיה במרחב הציבורי. כמו כן, עיריית באר-שבע הצטרפה בשנת 2009 לאירוע "שעת כדור הארץ" בו ערים רבות בעולם ובארץ מעלות את המודעות בדבר הצורך בחיסכון באנרגיה למניעת ההתחממות הגלובלית בכיבוי אורות בכל העיר למשך שעה. בנוסף לכך, בימים אלו נבחנים מספר פרויקטים לקידום נושא האנרגיה הסולארית בעיר והצבת פנלים סולאריים הן על גגות של מבני ציבור עירוניים והן על גגות של מבנים גדולים פרטיים כגון בתי אבות ומבנים של חברת עמידר.

12.1 תמונת מצב

תאורת רחוב⁴: בשנת 2008 צריכת החשמל העירונית הסתכמה ב כ-40 מיליון קוט"ש כש-50% מהצריכה משמשת לתאורת חוץ. העירייה התקינה 293 מרכזות תאורה בהן מתוקנות 26 אלף נורות. בנוסף התקינה העירייה שעונים אסטרונומיים חדישים המדליקים ומכבים את תאורת החוץ באופן אוטומטי על מנת למנוע הפעלת תאורה בשעות האור. כמו כן לאחרונה התקינה עיריית באר-שבע 100 משנקים אלקטרוניים, רובם מחוברים לרשת אלחוטית, המאפשרים לכוון את שעות ורמת התאורה ולשלוט על כל פנס ופנס בתאורה העירונית. המערכת החדשה גם מתריעה במקרה שיש תקלה בפנסים. הכנסת מערכות הבקרה הובילה לחיסכון של כ-30% בצריכת החשמל על ידי אותם פנסים. כמו כן, הותקנו עמעמי תאורה בכ-15% מהמנהלות שהובילו לחיסכון של כ-25% בצריכת האנרגיה באותן מנהלות. בנוסף לכך, בצמתים חדשים בעיר הותקנו ברמזורים פנסי לד חדשים שהובילו לחיסכון של 75% חשמל לעומת המערכות הישנות.

12.2 יעדים

- א. המשך התקנת מערכות לחיסכון בחשמל במערכת התאורה העירונית.
- ב. בחינת תוכנית להפחתה בצריכת החשמל במבני ציבור בעיר.
- ג. בחינת ניצול מבנים עירוניים להתקנת מתקנים לייצור אנרגיה סולארית.

13. מסחר ותעשייה

במרחב העירוני ובסמוך לו קיימים בנוסף לאזורי מגורים ופנאי גם אזורי מסחר ומלאכה זעירה ואף אזורי תעשייה קלה וכבדה. האפיון הסביבתי של אזורי המסחר, המלאכה והתעשייה שונה מזה של אזורי המגורים, הן מבחינת התברואה והן מפני שבאזורים אלו משתמשים גם בחומרים ובציוד שלא נעשה בהם שימוש בבית, וכיוצא בכך מייצרים פסולת ופליטות בעלי מאפיינים ייחודיים בנוסף לשפכים ופסולת רגילים. הקמת כל עסק, קטן כגדול, מחייבת רישיון עסק שניתן ע"י הרשות המקומית וכולל בתוכו את מכלול התנאים והדרישות שהעסק צריך לעמוד בהם בהתאם לייעודו. במקרה ובעסק יש צורך בשימוש בחומרים רעילים או מסוכנים הוא חייב בהיתר רעלים, שמגדיר את הכמויות המותרות לאחסון, את שיטת האחסון והטיפול בחומרים ואת אופי פינוי הפסולת והשפכים. היתר שכזה מסופק בהתאם לסוג החומרים על ידי היחידה הסביבתית העירונית (רישיונות מסוג C) או על ידי המשרד להגנת הסביבה (רישיונות מסוג A ו B), והם גם אחראים על פיקוח ואכיפה של תנאי רישיון העסק של העסקים.

בימים אלו משיק אגף העסקים בעירייה תוכנית ליירוק העסקים בעיר, שתכלול את מיפוי העסקים בעיר מבחינה סביבתית, הדרכה של בעלי העסקים בתחום הסביבה והענקת תו ירוק לעסקים שיעמדו בקריטריונים מתאימים.

13.1 תמונת מצב

עסקים קטנים ותעשייה זעירה: בעיר באר-שבע קיימים כ-500 עסקים עם רישיונות עסק מסוג C אותם מספקת היחידה הסביבתית.⁴ במהלך שנת 2009 טיפלה היחידה הסביבתית העירונית בכ-30 רישיונות עסק חדשים מסוג C. היחידה הסביבתית והמשרד להגנת הסביבה מחוז דרום טיפלו במהלך 2009 בכ-20 היתרי רעלים לעסקים בבאר-שבע.

תעשייה: בשטח העיר באר-שבע קיימים מספר מתחמי תעשייה כבדה. סמוך ליציאה הצפון מזרחית מהעיר לכיוון עומר עומדים המתחמים התעשייתיים של כי"ל מוצרים תעשייתיים (חברת הברום) וחברת מכתשים, כאשר בשנים האחרונות לא מתבצע בשני המתחמים ייצור של כימיקלים. כיום המתחם של חברת הברום מכיל מעבדות בלבד ובמתחם של חברת מכתשים קיימים מתקני אריזה ופירמול (מתקנים להכנת תערובות חומרים בעלות תכונות נתונות). חברת מכתשים התקינה לאחרונה מסנני פחם פעיל על כל הארובות במתקני הפירמול ואמצעי אחסון והצללה במתחם והפסיקה את השימוש באמוניה כגז במערכות הקירור במפעל. מפעל נוסף בעיר, הממוקם בקריית יהודית, הינו מפעל בל לייצור צנרת ומיכלי פיברגלס.

חוות הגז: ביציאה הצפון מזרחית מבאר-שבע לכיוון עומר ממקומות חוות הגז של חברות פזגז ואמישראגז ובהן מאוחסנים כ-500 טונות של גז בישול דליק ופציץ. הקרבה של המתחם אל אזורי הקניות של באר-שבע הובילה במהלך שנת 2009 למהלך משותף של עיריית באר-שבע והמשרד להגנת הסביבה להעתקת חוות הגז אל מחוץ לעיר. הנושא נמצא בימים אלו בהליכים שונים במשרד ראש הממשלה ובמשרדי הממשלה.

13.2 יעדים

- א. המשך הטיפול השוטף ברישוי עסקים ואכיפה של עמידה בתנאי רישיון העסק.
- ב. מתן פתרונות קצה מתאימים לזיהומים הקיימים.
- ג. מיפוי העסקים העירוניים מבחינה סביבתית.

14. קרינה

קרינה הינה צורה להעברת אנרגיה. באופן כללי היא מחולקת לקרינה מייננת, שהיא קרינה חזקה ומזיקה בתדר גבוה וכוללת קרינה מחומרים גרעיניים וקרינת רנטגן, וקרינה בלתי מייננת, שהיא קרינה חלשה יותר, כאשר חשיפה לקרינה שכזו בעוצמות שונות ולאורך זמן יכולה לגרום לפגיעה בבריאות. בחיי היום יום אנו חשופים לקרינה בלתי מייננת מהשמש, ממתקני חשמל ומאמצעי תקשורת אלחוטיים לרבות מתקני שידור של רדיו וטלוויזיה, אנטנות סלולאריות, ומכשירי חשמל ומכשירים אלחוטיים בבית ובמשרד. בתחילת שנת 2007 נכנס לתוקפו חוק הקרינה הבלתי מייננת על פיו המשרד להגנת הסביבה נותן אישור הקמה מקדמי להקמת אנטנה ולאחר מספר חודשים ובדיקה בפועל אישור הפעלה והרשות המקומית נותנת את היתר הבנייה למתקן. החוק גם קובע תקנים לחשיפה לקרינה לא מייננת ומחייב את החברות הסלולאריות לערוך בדיקת קרינה בכל שנה.

בשנים האחרונות, עם ריבוי האנטנות של חברות הסלולאר, נערכו מאבקים רבים להסרת אנטנות הקרובות למבני ציבור ובמיוחד לגני ילדים, לבתי ספר ולבתי מגורים. גם בעיר באר-שבע נערכו מספר מאבקים בנוגע להקמת אנטנות בקרבה לבתי ספר ולבית אבות. הטיפול בנושא הקרינה בעיר נעשה ע"י היחידה הסביבתית העירונית והמשרד להגנת הסביבה מחוז דרום.

14.1 תמונת מצב

ברחבי העיר באר-שבע מותקנות כ-140 אנטנות סלולאריות מאושרות על ידי המשרד להגנת הסביבה.¹³ כמו כן בעיר ממוקמים אנטנות ואמצעי שידור וקליטה במתחם פיקוד דרום והמשטרה בעיר העתיקה, משטרת באר-שבע בשכונה ט' ובמתחם רדיו דרום בשכונה ג'. במדידות שוטפות של היחידה הסביבתית בבאר-שבע לא נמצאו בשנים האחרונות חריגות ברמת הקרינה בעיר. ממצאים דומים נמצאו ע"י עמותת מלר"ז במסגרת פרויקט ארצי למדידת קרינה מאנטנות סלולאריות בארץ. במהלך שנת 2009 הופנו ליחידה העירונית 5 פניות בנושא קרינה שנבדקו ולא נמצאו חריגות.

14.2 יעדים

- א. המשך הטיפול השוטף בפניות התושבים.
- ב. המשך הטיפול השוטף במתן היתרים להקמת אנטנות.

15. רעש.

רעש הוא קול או צליל לא רצוי, שגורם להפרעה, וככזה הוא מוגדר כמפגע סביבתי. הרעש מלווה אותנו במרבית שעות היום בעוצמות משתנות החל ממכשירי חשמל, מכונות, אמצעי שידור ומוזיקה ודרך רעש שמקורו בתנועת מכוניות, רכבות וכלי טיס וכן ברעש מאתרי בניה, אזורי תעשייה וגני אירועים ומקומות בילוי. לחשיפה לרעש יש השלכות בריאותיות התלויות בעוצמת הרעש ובמשך החשיפה. הרעש פוגע בגוף ויכול לגרום לפגיעה בשמיעה, למחלות כלי דם ולב ולפגיעה במערכת העיכול לצד מתח, עצבנות, פגיעה בכושר הריכוז ופגיעה נפשית עמוקה יותר. החקיקה והתקינה בנוגע לרעש נמצאת בתקנות למניעת מפגעים, בתקנות הבטיחות בעבודה ובצו סדר הדין הפלילי. עוצמת ומשך הרעש המותרים והשעות בהן ניתן להרעיש תלויים בהגדרת האזור, כאשר בשכונות מגורים יש לשמור על שקט סביר בין השעות 14:00-16:00 ובין השעות 7:00-23:00. במקרה של חריגות ברעש ניתן לפנות הן ליחידה הסביבתית העירונית והן למשטרת ישראל.

15.1 תמונת מצב

מקורות הרעש העיקריים בעיר באר-שבע הם מתנועה של כלי רכב בצירים המרכזיים, תנועת הרכבת, תנועה של מטוסים משדות התעופה של חיל האוויר שבאזור הדרום וכן מאזור אולמות האירועים ומקומות הבילוי בעיר, מאירועים עירוניים ומצלצולים ומערכות הגברה בבתי ספר. בנוסף לכך, בשכונת נחל בקע נשמעים פיצוצים מפעילות של התעשייה הצבאית במתחם סמוך לשכונה. היחידה הסביבתית העירונית אחראית על פיקוח בנושאי רעש הכולל טיפול בפניות תושבים המתקבלות מהמוקד העירוני, מדידות רעש והנחיות לטיפול ופיקוח על יישום התקנות להתקנת מדי רעש באולמות שמחה. היחידה הסביבתית העירונית בשיתוף המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום פועלים בתחום באופן שוטף במספר מישורים:⁴

1. אכיפה מול אולמות האירועים כאשר מפלס הרעש במקום חורג מהמותר בתקנות המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום נמצא כרגע במספר הליכי אכיפה בעניין זה.
2. טיפול שוטף בתלונות ציבור (בשנת 2009 טופלו 9 פניות):
 - א. תלונות על רעש ממועדון הפורום- מתקיימת פעילות לביצוע מדידות במקום.
 - ב. תלונות על רעש בזמן פינוי אשפה בשעות הלילה.
 - ג. תלונות בדבר מטרדי רעש שמקורם בפעילות במרכז הצעירים כשנערכת פעילויות תחת כיפת השמיים - המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום מטפל בנושא מול העירייה.

15.2 יעדים

- א. המשך הטיפול השוטף בפניות התושבים ואכיפה מול העבריינים.

16. אסבסט

האסבסט הינו שם כללי לקבוצה של מינרלים הנכרים מהטבע בצורה של סיבים דקים וארוכים. סיבי האסבסט חזקים מאוד, עמידים בפני אש, חום, קורוזיה, כוח מכני וכימיקלים, ומאופיינים באורך חיים ארוך. תכונות ייחודיות אלה, בשילוב מחיר נמוך, הובילו לשימוש נרחב באסבסט כחומר מבנה לבידוד ולבניה של מבנים וצנרת. עם השנים נמצא כי אבק האסבסט יכול לגרום למספר מחלות ביניהן מחלת האסבסטוזיס וסרטן הראות, ולכן הוא נקבע כחומר מסוכן ומסרטן. על כן כאשר מבנה או ציוד אחר שמכיל אסבסט נפגע מכאנית ומתפורר יש לטפל בו בהתאם להנחיות ועדה טכנית לאבק מזיק ולפנות אותו ע"י גורם מוסמך להטמנה באתר מורשה.

בעיר באר-שבע, כמו במרבית הערים בארץ, קיימים מבנים ציבוריים עם אסבסט. העירייה פועלת באופן שוטף לתחזוק המבנים לפי הצורך ולהחלפת חלקי האסבסט במבנים שונים בעיר באופן הדרגתי.

16.1 תמונת מצב

ברחבי העיר כולה, ובעיקר בשכונות הותיקות ובאזורי המסחר והתעשייה הותיקים קיימים מבנים רבים הכוללים לוחות אסבסט צמנט, חלקם של הלוחות במצב תקין וחלקם במצב לקוי.^{4,5} בשנת 2009 טיפלה היחידה הסביבתית העירונית, המונה שני מפקחי אסבסט מוסמכים ע"י משרד להגנת הסביבה, ביחד עם המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום במספר אירועי שריפה בבניינים עם גגות מאסבסט צמנט. היחידה גם טיפלה בסילוק פסולת אסבסט מרשות הרבים. כמו כן התבצע פרויקט החלפת גגות אסבסט במוסדות ציבור (מוסכי העירייה, תחנות אוטובוס וכד') וטופלו כ- 50 פניות תושבים בנושא.

16.2 יעדים

- א. המשך הטיפול השוטף בפניות התושבים.
- ב. מענה לאירועי אסבסט.
- ג. קידום החלפת גגות אסבסט בשוק עירוני.

17. קרקעות מזוהמות

קרקעות מזוהמות הינן קרקעות המכילות חומרים מזוהמים ורעילים, שיכולים לפגוע באדם ולהוביל לזיהום אוויר ומקורות מים. בשנים האחרונות נחשפו בישראל אתרים שונים בהם נמצאו קרקעות מזוהמות. המקור לקרקעות אלו הוא לרוב זיהום מפסולת או ביוב, שנשפכו

אל הקרקע, או זיהום ממקורות עסקיים ותעשייתיים. המזהמים הנפוצים של הקרקעות בישראל הם דלקים ושמנים, מתכות, כימיקלים וחומרי הדברה ודישון, חומרי נפץ ואסבסט.

17.1 תמונת מצב

בבאר-שבע קיים מוקד מרכזי של קרקעות מזוהמות, סמוך ליציאה הצפון מזרחית מהעיר, בעורף מפעלי ברום ומכתשים, הנובע בעיקר מפעילות העבר של שני המפעלים.⁵ במהלך השנים התגלו וזוהו באזור ריכוזי פסולת רעילה של מפעל ברום אשר פונו לאתר פסולת רעילה, אך בשטח נותרו ריכוזי פסולת אשר לא זוהו ושויכו למפעל ספציפי. המפעלים טוענים שהזיהום אינו שייך להם וכיום התאחדות התעשיינים לקחה אחריות על הנושא והיא מקדמת מהלך שמטרתו לאפיין את ממדי הזיהום ולטפל בקרקע. בפועל הקרקע ברובה שייכת לעיריית באר שבע ולמינהל ולכן האחריות על הטיפול במפגע היא של שני גופים אלו.

בסקרים סביבתיים, שנערכו במהלך השנים באזור על ידי יזמים שונים שביקשו לרכוש את הקרקע נמצאו עקבות של קרקע חומצית המזוהמת בעיקר בחומצה גופריתית. כיום מבוצעים במקביל מספר סקרי קרקע נוספים באזור בידי יזמים שונים:

- פרויקט מול הפארק- מול מתחם ביג, בשטח מפעל הבטון.
- בריכות החמצון- במסגרת פארק נחל באר-שבע.
- מתחם התעסוקה בדרך חברון .

מוקד נוסף לזיהום קרקע ומים בעיר הוא אתר גרוטאות המכוניות הנמצא על גדת נחל באר-שבע. במקום פועלים שלושה עסקים לפירוק רכבים והקרקע באזור נמצאה מזוהמת בריכוזים גבוהים של פחממני דלק. המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום החל בהליכי אכיפה כנגד שלושת העסקים הפועלים במקום.

17.2 יעדים

- א. המשך ביצוע סקרי זיהום קרקע.
- ב. המשך קידום הטיפול בקרקעות המזוהמת בעיר.

18. פיקוח ואכיפה

השמירה על איכות הסביבה ובריאות הציבור מחייבת מנגנוני פיקוח ואכיפה מתאימים. החקיקה הסביבתית בישראל נמצאת במגוון חוקים אזרחיים ופליליים. חוקים אלו מהווים את הבסיס לתקנות ולנהלים הסביבתיים במרחב הביתי, העסקי, התעשייתי והציבורי. הבסיס לחקיקה הסביבתית בישראל הם חוק שמירת הניקיון, חוק התכנון והבנייה, פקודת בריאות העם, חוק רישוי עסקים, חוק המים והחוק למניעת מפגעים. בשנים האחרונות נחקקו וקודמו מגוון רחב של חוקים סביבתיים בישראל, שמטרתם לפרוט לפרטים את ההשלכות

הסביבתיות בכל תחום ותחום ולכנס את החקיקה בנושאי הסביבה תחת קורת גג אחת, כדוגמת חוק אוויר נקי.

גם במגזר העירוני קיימים תקנים וחוקי עזר עירוניים סביבתיים, כאשר במקרים בהם קיימות הוראות מקבילות בחקיקה הארצית ובחוקי העזר, האכיפה נעשית לרוב באמצעות החיקוק הארצי, אולם הפקח בשטח יכול להפעיל שיקול דעת בעניין. בחוק העזר לבאר-שבע (איכות הסביבה) התשנ"א-1991 מרוכזות כל הוראות המסדירות את ענייני הסביבה במישור החקיקה המקומית לרבות נושאי שמירת הניקיון, פינוי פסולת, מניעת מפגעים, הזרמת שפכי תעשייה למערכת הביוב ומניעת רעש.⁴

הפיקוח והאכיפה הסביבתית הן בסיס מרכזי בהבטחת איכות החיים והסביבה בעיר. עם כניסתו של חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית-סמכויות פקחים) התשס"ח-2008 לתוקף ב-2010 האכיפה של שורה ארוכה של חיקוקי סביבה ארציים עוברת לאחריות הרשויות המקומיות ועיריית באר-שבע נערכת להכשרת פקחים בהתאם.

העירייה מפעילה מוקד עירוני לתלונות ציבור, כאשר כל תלונה שמתקבלת במוקד מועברת למחלקה המתאימה, נבדקת ומטופלת. כמו כן העירייה מפעילה יחידה לפיקוח עירוני כללי ואת יחידת אשלים המשלבת פקחים ושוטרים, שאחראיות לאכיפה שוטפת של החוקים והתקנות המקומיים והארציים ולשמירה על הסדר הציבורי. מרבית המפקחים העירוניים הוסמכו על ידי המשרד להגנת הסביבה, על פי חוק שמירת הניקיון, כמפקחי ניקיון.

18.1 תמונת מצב

מוקד 106:⁴ המוקד העירוני מופעל 24 שעות ביממה במשך כל ימות השבוע, מרכז את כלל הפניות של התושבים לרשות, ממפה את הפניות ומעביר אותן לטיפול האגף או היחידה המתאמים. הפניות שמופנות למוקד העירוני בנושא סביבה הם בתחומי גנים ונוף, מים וביוב, ניקיון ותברואה ותשתיות. הטבלה הבאה מרכזת את מספר הפניות למוקד העירוני בתחומים השונים בשנים 2008-2009, ואת השינוי בכמות הפניות בין השנים בכל תחום. באופן כללי, עיקר הפניות המופנות למוקד הן בנושא מים וניקיון כאשר בין השנים 2008-2009 כמות הפניות עלתה בכ-20%.

נושא	כמות הפניות ב-2008	כמות הפניות ב-2009	שינוי (%)
אגף איכות הסביבה	114	529	364
יחידה סביבתית	430	422	-2
מים	9756	10301	6
ביוב	4469	5070	13
ניקיון ותברואה	14408	20604	43
גנים ונוף	7030	6215	-12
דרכים	3812	3298	-13
תמרורים	248	214	-14
סיירת מוקד	3667	3647	-1
פיקוח כללי	2953	4794	62
סך הכל	46887	55094	18

פיקוח עירוני⁴: הפיקוח העירוני מרכז את כלל הפעילות לאכיפת חוקי העזר העירוניים. בין יתר התחומים עוסק הפיקוח העירוני באכיפה של תקנות סביבתיות. הטבלה הבאה מרכזת את מספר האירועים והקנסות שטופלו על ידי יחידות הפיקוח השונות בתחומי הסביבה בשנים 2007-2008, ואת השינוי בכמות האירועים והקנסות בין השנים בכל תחום. באופן כללי, בשנת 2008 כמות האירועים הסביבתיים שטופלו על ידי הפיקוח היוותה כ-30% מסך האירועים וכ-50% מהקנסות שנרשמו הם בתחומי הסביבה. עיקר האירועים שמטופלים על ידי הפיקוח הם בנושא אי שמירה על הניקיון, הצמחייה והתשתיות ועישון במקום ציבורי. כמו כן, כמות האירועים והקנסות עלו ברוב התחומים בין השנים 2008-2009 בכ-20%.

סוג עבירה	2007		2008		שינוי (%)	
	קנסות	אירועים	קנסות	אירועים	קנסות	אירועים
אי שמירה על ניקיון	1436	3655	1991	2230	39	-39
פגיעה והשחתה של צמחיה	277	1766	350	4496	26	155
עישון במקום ציבורי	1540	2741	656	1344	-57	-51
הקמת רעש	321	996	372	3576	16	259
מים וביוב	16	110	36	142	125	29
בעלי חיים	75	40	172	0	129	-100
הבערת אש	9	14	10	114	11	714
השארת רכב בגן ללא היתר	529	0	521	0	-2	0
סך הכל	4203	9322	4108	11902	-2	28

18.2 יעדים

- א. הכשרת פקחים עירוניים בתחומים סביבתיים.
- ב. הגברת האכיפה הסביבתית.

19. בריאות הציבור

בריאות מוגדרת על ידי ארגון הבריאות העולמי לא רק היעדר מחלה אלא באופן רחב יותר כמצב של רווחה גופנית, נפשית וחברתית. הגעה למצב זה של בריאות הינה זכות יסוד של כל אדם ואדם. בריאות הציבור הינה תחום השואף לשיפור מתמיד בבריאות האוכלוסייה, מניעת מחלות, שיפור מערכת הבריאות וצמצום פערים בריאותיים. תחום זה הולך ומתפתח בשנים האחרונות במדינות מתפתחות והוא קשור באופן ישיר גם לאיכות החיים והסביבה של האזרחים. כיום אנו מודעים יותר ויותר להשלכות הבריאותיות של הסביבה על בריאות האדם והקשר בין זיהום סביבתי ובריאות אומת במחקרים רבים. אולם בכדי לקדם בריאות יש לקדם סביבה בריאה לא רק על ידי מניעת זיהום סביבתי אלא גם על ידי קידום בחירות בריאות בתחומים כמו פעילות גופנית או תזונה.

בשנת 2008 הצטרפה העיר באר-שבע לרשת ערים בריאות וחתמה על האמנה של הרשת. העיר החלה בפרויקט "באר-שבע עיר בריאה" בליווי פורום בריאות בנגב אותו מרכזת הפקולטה למדעי הבריאות באוניברסיטת בן-גוריון ובו שותפים קופות החולים השונות, בית החולים סורוקה ולשכת הבריאות מחוז דרום. בשנת 2009 הוקמה ועדת היגוי עירונית שבראשה עומד פרופ' ראובן אליה, ראש המערך הקרדיולוגי במרכז הרפואי סורוקה, ומטרתה להתוות את התפיסה והמדיניות העירונית בנושא בריאות הציבור. כמו כן מונה מתאם בריאות עירוני, מר דורון פולצ'ק.

19.1 תמונת מצב

במסגרת פרויקט עיר בריאה בבאר-שבע הוקמו ועדות שונות ביניהן ועדה העוסקת בבניית פרופיל בריאות עירוני. בבניית הפרופיל התקבלו נתונים בריאותיים ראשוניים ממשרד הבריאות וממשרדים נוספים וכן מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כמו כן מתוכנן להתבצע בשנה הקרובה סקר תושבים בשיתוף עם רשת ערים בריאות.

להלן מספר פעילויות אשר יצאו אל הפועל בשנים 2008-2009:⁴

גני בריאות-כיף לי בריא לי: בשנת 2008 הופעלה תוכנית לשילוב תכנים של בריאות וסביבה ב-25 גנים בעיר בשיתוף העירייה, משרד הבריאות, אוניברסיטת בן-גוריון והחברה להגנת הטבע ובמימון המחלקה לקידום בריאות במשרד הבריאות. התוכנית כללה השתלמות גננות וסייעות ומפגשים של מדריכים עם הילדים בגנים בנושאי הבריאות והסביבה.

הגבלת עישון במקומות ציבוריים: אגף הפיקוח העירוני אכף בשנים האחרונות את חוק איסור העישון במקומות ציבוריים באופן אינטנסיבי ונרשמו מאות דו"חות בכל שנה.

תשתיות בריאות בעיר: הוקמו וסומנו מספר שבילים להליכה ולרכיבה על אופניים ברחבי העיר ובפארק נחל באר-שבע ושביל סובב באר-שבע (כמפורט בפרק 11, תחבורה). הוקמו

חמישה פארקי כושר פתוחים ברחבי העיר: ברמות, בשכונה ב', בצומת פארק החייל האוסטרלי, בשכונת נווה זאב ובצומת נאות לון.
מניעה וצמצום שתיית אלכוהול וצריכת סמים: אגף הרווחה מפעיל מרכז לנפגעי שתיית אלכוהול והימורים בשיתוף עמותת "אפשר" ומרכז חוס"ן לנפגעי סמים. כמו כן נערכות תוכניות למניעה ולגמילה באוכלוסיות שונות בעיר בשיתוף הרשות העירונית למלחמה בסמים ובאלכוהול ועמותות שונות. בנוסף, באר-שבע נבחרה להשתתף בפילוט ארצי של רשת ערים בריאות, משרד הבריאות, משרד החינוך והרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול לטיפול בבעיית האלכוהול בקרב בני נוער.

19.2 יעדים

- א. ביצוע סקר בריאות עירוני ובניית פרופיל בריאות עירוני.
- ב. הכנת תוכנית עירונית אסטרטגית לפיתוח בריאות הציבור בעיר.
- ג. קידום תוכניות אופרטיביות לקידום בריאות הציבור בעיר.
- ד. יצירת תבנית עבודה משתפת בין גורמי הבריאות וגורמי הסביבה העירוניים.

20. ארגוני סביבה-פעילות קהילתית

הפעילות הסביבתית במישור האזרחי מובלת בעיקרה על ידי ארגוני סביבה חוץ ממסדים (NGOs- Non-governmental organizations), קבוצות פעילים כאלו ואחרות ואזרחים בודדים. עיקר פעולתם של הארגונים הסביבתיים היא בייצוג הציבור מול הרשויות והמשק ובאיגוד והפעלת הציבור, כאשר המטרה העיקרית היא ליצור מנגנון של אחריות אישית וציבורית לצד שיתוף הציבור. הארגונים הירוקים נחלקים לארגונים ארציים ומקומיים ויש כאלו שעוסקים בנושאים ממוקדים בעוד אחרים עוסקים בנושא הסביבתי באופן רחב יותר.
בבאר-שבע פועלים בשנים האחרונות מספר ארגונים סביבתיים במישורים שונים ובשיתוף פעולה עם הרשות, כאשר המרכזיים מביניהם הם הקהילה המקומית של החבה להגנת הטבע ועמותת נגב בר-קיימא. בנוסף לאלו מספר מוסדות ציבוריים מרכזיים בעיר עברו בשנתיים האחרונות תהליך להסמכה למוסד ירוק, שכולל הטמעה של עקרונות סביבתיים ושימוש מושכל במשאבים בניהול ובתפעול היומיומי של המוסד.
להלן מיפוי הפעילות הסביבתית העיקרית של הארגונים הסביבתיים בעיר בשנים האחרונות:

20.1 נגב בר-קיימא - עובדים בעיר כ 10 שנים.

תחומי פעילות עיקריים: עבודה עם ומתוך הרשות בתחומי חינוך והעצמה קהילתית ועריכת סקרים סביבתיים.

פעילות בבאר-שבע:

- א. אישור תוכנית אסטרטגית לעיר מקיימת ע"י מועצת העיר בשנת 2008.

- ב. עריכת סקר מפגעים עירוני בכלל השכונות למיפוי המפגעים הסביבתיים.
- ג. שותפות בתכנון השלד הירוק העירוני ביחד עם הרשות והחברה להגנת הטבע.
- ד. הצעת קולות קוראים בנושאים שונים ביחד עם העירייה.
- ה. שותפות בהקמת והפעלת ועדת ההיגוי העירונית בנושא זיהום אוויר והפחתת גזי חממה.
- ו. שותפות בפרייקט הגן הירוק והעברת השתלמויות בתחום לכלל גננות העיר.
- ז. פעילות קהילתית בשכונה ג' בשיתוף חברת מכתשים והעירייה: גיבוש ועד פעילים סביבתי, גיבוש והפעלת תוכנית חינוכית לגני ילדים ירוקים כפיילוט עירוני וטיפול חצר הגן וסביבותיו, פעילות במועדון הג'מעה לנוער בסיכון בשכונה וטיפול גן המעפילים.
- ח. פעילות קהילתית בשכונה א' בשיתוף חברת טבע-טק, העירייה והמכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון: גיבוש ועד פעילים סביבתי, גיבוש והפעלת תוכנית חינוכית לגנים ירוקים ובבית ספר התיכון מקיף ח', פעילות להקמת מועדון בגן בר-אילן וטיפול המרחב הציבורי בשכונה.

20.2 החברה להגנת הטבע - עובדים בעיר כ-5 שנים.

תחומי פעילות עיקריים: חינוך, עריכת סקרים, תכנון והפעלה קהילתית.

פעילות בבאר-שבע:

- א. הפעלת תוכנית לחינוך סביבתי, ילדים מובילים שינוי, ב-26 בתי ספר בעיר לכ-7000 ילדים ונוער המהווים כ-30% מכלל הילדים שלומדים בחינוך הסביבתי של החברה להגנת הטבע בארץ. התוכנית מופעלת בשיתוף מנהל החינוך העירוני והיחידה הסביבתית העירונית. התוכנית מקדמת אקטיביזם סביבתי ומשלבת הכרות עם הסביבה הקרובה לבית הספר ולעיר.
- ב. בניית תוכנית חינוכית ייחודית "ילדים מתכננים פארק" סביב פארק נחל באר-שבע.
- ג. הפעלת תוכנית גני בריאות בשיתוף העירייה ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
- ד. השתתפות בועדות עירוניות ומחוזיות שונות.
- ה. תכנון עירוני: השתתפות בהכנת שלד ירוק עירוני בשותפות הרשות ועמותת נגב בר-קיימא. פעילות של התנגדות לתוכניות בינוי לא מקיימות. ביצוע סקר שטחים פתוחים, סקר ערכי טבע וסקר עצים בוגרים בעיר.
- ו. הפעלת תוכנית גינות קהילתיות בשיתוף הרשות והתושבים ועבורם, לחיזוק הקשר והזהות בין התושב והגינה, בגינות סיגלית והבית הלבן בשכונה ד'.
- ז. גיבוש פורום ירוק עירוני מקצועי בתחומים הסביבתיים הרלוונטיים לעיר.
- ח. גיבוש פורום תושבים פעילים עירוני לגיבוש חזון עירוני ירוק לקראת הבחירות האחרונות לרשויות המקומיות ופורום ירוק עירוני לאחריות סביבתית.

ט. הקמת והפעלת פורום הורים ירוק בשילוב פעילות חינוכית בבתי הספר בשכונת רמות ונווה מנחם.

י. הצעת קולות קוראים בנושאים שונים ביחד עם העירייה.

יא. סימון שביל סובב באר-שבע וביצוע פעילות קהילתית סביבו.

20.3 באר-שבע ירוקה - הוקם לפני 10 שנים ע"י העירייה.

תחומי פעילות עיקריים: ניקיון וחזות העיר.

פעילות בבאר-שבע:

א. הכשרת נאמני ניקיון.

ב. הקמת גינות בבתי ספר לחינוך מיוחד.

ג. מבצעי ניקיון, צביעה וגינון במרכזי קליטה ובתי אבות, בשיתוף העירייה.

ד. איתור מפגעים סביבתיים בעיר.

ה. הסברה סביבתית במועדונים בעיר.

ו. אימוץ אתרים עם בתי ספר, בשיתוף העירייה.

20.4 מגמה ירוקה.

תחומי פעילות עיקריים: מנהיגות סביבתית, תחבורה בת-קיימא וזיהום אוויר, מיחזור.

פעילות בבאר-שבע: פעילות להעצמת סטודנטים בקמפוס.

20.5 המרכז לקיימות שכונתית באר שבע - הוקם לפני כשנה.

תחומי פעילות עיקריים: פעילות קהילתית סביבתית.

פעילות בבאר-שבע: המרכז ממוקם ברחוב רינגנבלום בשכונה ד' (לצד עשן הזמן) ומקיים מפגשים בנושא סביבה, יריד קח ותן, חנות יד שנייה, פעילות של גינה אורגנית ובנייה בבוקר, מרכז הפרדה ומחזור, קומפוסטר שכונתי ועוד.

20.6 שבועת האדמה - הוקם לפני כשנה.

1. תחומי פעילות עיקריים: פעילות קהילתית סביבתית.

2. פעילות בבאר-שבע: הפעילות העיקרית של העמותה נמצאת השכונה ג' בסמוך למרכז הקליטה קלישר וכוללת הקמה והפעלה של גינה קהילתית וקמפוסטר שכונתי ופעילות סביבתית-חברתית במתחם הגינה.

20.7 הקואליציה לבריאות הציבור.

קואליציית ארגונים בהובלת שתיל, המורכבת ממגמה ירוקה, רופאים לזכויות אדם, במקום, אדם טבע ודין, וועד הישוב ואדי אל נעם.

תחומי פעילות עיקריים: צמצום הזיהום והסיכונים הבטיחותיים והבריאותיים מאזור התעשייה רמת חובב. פעילות ברמה המשפטית והלאומית.

20.8 מוסדות ירוקים בעיר.

המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון: מכללת סמי שמעון, שממוקמת בשכונה ב' בעיר, הוסמכה ע"י המשרד להגנת הסביבה והמועצה להשכלה גבוהה בשנת 2008 כקמפוס הירוק הראשון בישראל. במכללה מתקיימים קורסים אקדמיים שונים בנושא סביבה וכן קורסים פתוחים לקהל הרחב בתחום. בנוסף לכך, המכללה הקימה מועצה ירוקה ועוסקת באיסוף פסולת למיחזור ובהפחתה במקור של אנרגיה, מים ופסולת. במכללה פועל המרכז לתהליכים ירוקים, שמשלב מחקר בתחום ההנדסה והכימיה הירוקה ופיתוח טכנולוגיות נקיות עם פעילות קהילתית-חינוכית להטמעת מודל הקיימות בציבור הרחב.

אוניברסיטת בן גוריון בנגב: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב הוסמכה כקמפוס ירוק ע"י המשרד להגנת הסביבה והמועצה להשכלה גבוהה בשנת 2009. במסגרת קמפוס ירוק באוניברסיטה הוקמה מועצה ירוקה, מתקיימים מגוון קורסים סביבתיים בפקולטות השונות, הרצאות ופעילויות לסטודנטים ולקהל הרחב, פרויקטי מיחזור והפחתה במקור ופרויקטים קהילתיים ירוקים. בנוסף לכך חוקרי האוניברסיטה עוסקים בחקר איכות הסביבה במגוון רחב של תחומים כגון טיפול במים והתפלה, אנרגיות ירוקות, כימיה ירוקה, תכנון ערים ועוד.

המרכז הרפואי סורוקה: התהליך של הפיכת בית חולים סורוקה לבית חולים ירוק החל בשנת 2009. לשם כך הוקמה ועדת היגוי מתוך בית החולים, בה חברים נציגים מסקטורי הרפואה, הסיעוד והלוגיסטיקה, בשיתוף המשרד להגנת הסביבה והפקולטה למדעי הבריאות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. מטרת התהליך הוגדרה כקידום בית החולים כאחראי להתנהלותו עם הסביבה תוך הפחתת כלל הפעילות שעלולה להזיק לסביבה למינימום האפשרי. כמו כן הוגדרו מטרות ספציפיות כגון חסכון במשאבים ובאנרגיה והגברת מודעות סביבתית בקרב העובדים, המטופלים, המבקרים והקהילה.

21. סיכום

שמירה על איכות הסביבה היא אחד מהמרכיבים המרכזיים של איכות חיים טובה. איכות הסביבה והחיים במרחב העירוני נגזרות ממגוון הפעילויות העירוניות ועל כן מחייבות פעולה יומיומית ומתמשכת של כלל האזרחים, העסקים ונבחרי הציבור ומקבלי החלטות. בשנים האחרונות, נוכח משברים סביבתיים גלובליים ומקומיים, חלחלה ההבנה בצורך להתחשב בהיבטים סביבתיים, בשילוב היבטים כלכליים וחברתיים בתכנון, פיתוח וניהול המרחב העירוני וכחלק ממרקם החיים. המורכבות של הנושא הסביבתי והנגיעה שלו בכל תחום

ותחום מצריכה מבט רחב ורב תחומי לטווח הקצר והארוך ואינטגרציה מתמדת בין התחומים.

הנגב ככלל והעיר באר-שבע בפרט סובלים שנים ארוכות מתדמית סביבתית ירודה ומריבוי של מפגעים סביבתיים במרחב העירוני ומחוץ לו. בשנים האחרונות התקיים באזור מאבק מתמשך, שהוביל לשיפור והפחתה בזיהום התעשייתי. לצידו החלו פרנסי העיר באר-שבע בהכנת תוכניות אב עירוניות בתחומים סביבתיים רבים לרבות שטחים פתוחים, תחבורה, פסולת, מיחזור, חזות העיר ואיכות האוויר. בתוכניות אלו מושקעים משאבים רבים וחלקן כבר מגיעות לשלב של יישום התחלתי בשטח. לאחרונה אף הצטרפה העיר למספר תוכניות ארציות ובינלאומיות, כגון אמנת פורום 15 הערים הגדולות בישראל להפחתת זיהום האוויר ולהגנה על האקלים ולתוכנית עיר בריאה ומקיימת.

תפקידה של הרשות המקומית לפתוח את האפשרויות בפני תושביה ולשרטט להם את הגבולות. הרשות המקומית אמונה על תכנון, פיתוח וניהול ברי-קיימא של העיר במגוון רחב של תחומים לרבות חינוך, תרבות פנאי, תשתיות, בריאות, כלכלה, עסקים, תיירות ועוד. עיריית באר-שבע והעומדים בראשה החלו להוביל בשנה האחרונה תוכנית רחבה לקיימות עירונית בשיתוף ארגוני הסביבה והתושבים. עם זאת, לצד התפקיד המרכזי של הנהגת העיר והמוסדות העירוניים בהובלת השינוי הסביבתי במרחב העירוני, לציבור הרחב יש תפקיד חשוב ומרכזי בשמירה על איכות החיים והסביבה בעיר ועליו לקחת אחריות אישית וציבורית ולהיות מעורב יותר בתהליכים העירוניים.

באופן כללי, איכויות האוויר והמים בעיר באר-שבע הן ברמה טובה והשפכים העירוניים מטופלים כראוי. החינוך הסביבתי בעיר מהווה דוגמה לחינוך סביבתי בארץ הן בהיקף והן באיכות. היחידה הסביבתית העירונית מטפלת באופן שוטף בשיתוף המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום במגוון נושאים סביבתיים כגון מפגעי קרינה, רעש ואסבסט וכן ברישוי עסקים ובחווות דעת סביבתיות לוועדות התכנון והבנייה. לצד זאת הטיפול בניקיון, בפסולת ובתשתיות סביבתיות בעיר לקוי. ניקיון העיר, התשתיות והשטחים הפתוחים אינם מתוחזקים כראוי והיקף מיחזור הפסולת בעיר נמוך מאוד. יש לציין כי בשנה האחרונה פועלת העירייה לבחינת פרויקט רחב להפרדת פסולת רטובה ויבשה בבתי האב ולהגברת היקפי המיחזור בעיר לצד טיפול באתרי הפסולת הלא חוקיים ברחבי העיר. כמו כן, העירייה החלה ביישום תוכנית לפיתוח והתחדשות המרחב העירוני ומשקיעה משאבים רבים בפיתוח פארק נחל באר-שבע כפארק מטרופוליני.

בעיר באר-שבע פועלים מספר ארגוני סביבה, גדולים וקטנים, במגוון פעילויות בקרב ובשיתוף הרשות ובהטמעת המודעות והאחריות הסביבתית בקרב תושבי העיר. הארגונים שותפים לעריכת סקרים סביבתיים, תוכניות לפעולה בטווח הקצר והארוך, תוכניות לחינוך סביבתי ופעילות סביבתית-קהילתית כגון הקמת גינות קהילתיות ופורמים ירוקים של תושבים.

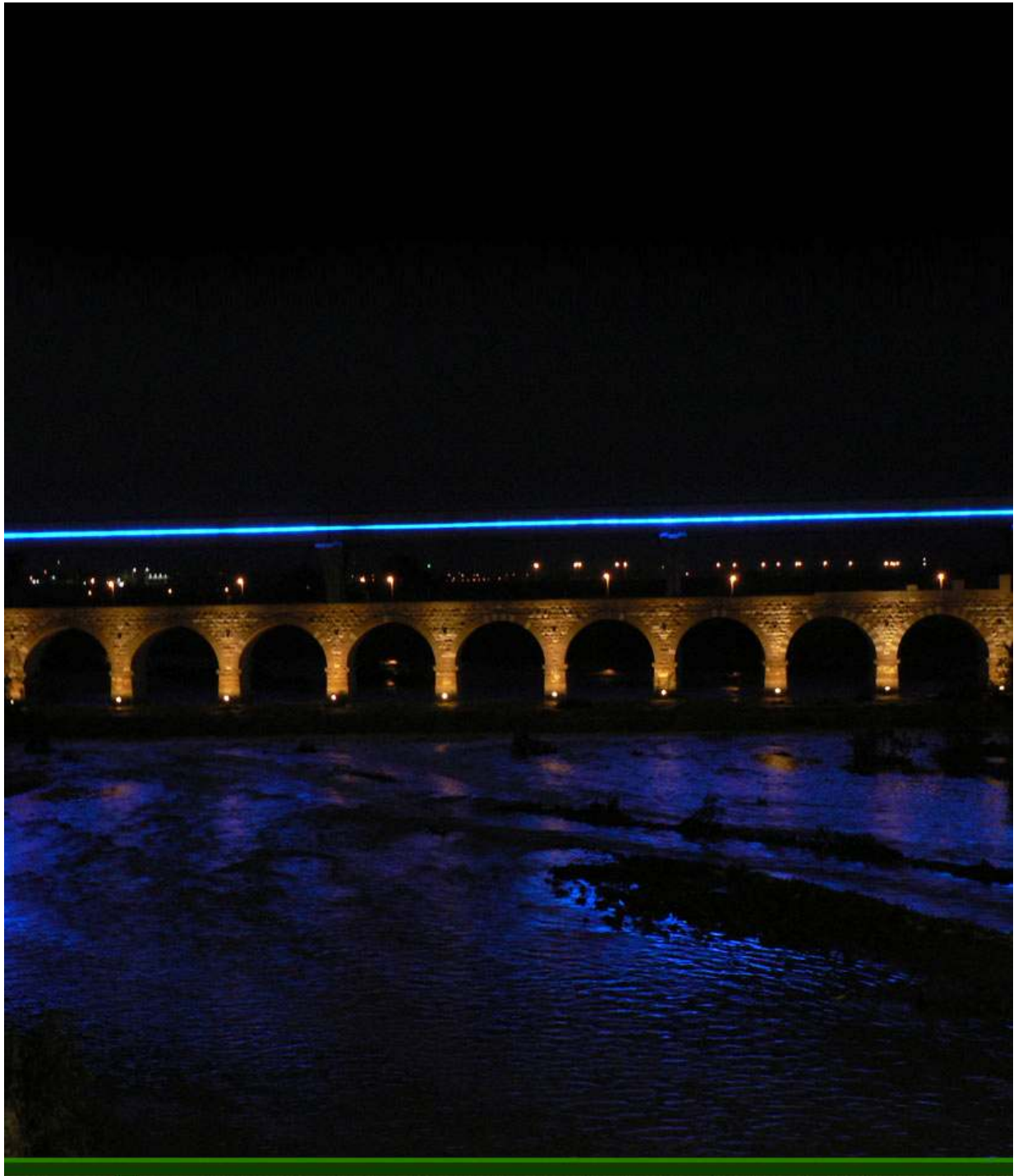
בכדי להשיג שינוי אמיתי באיכות הסביבה והחיים של תושבי העיר באר-שבע על התושבים ונבחרו הציבור לשלב ידיים ולהירתם להובלת תהליכים רב שלביים במכלול התחומים הסביבתיים בעיר ולקידום החזון העירוני לקיימות. יש לפעול בכלל התחומים בניהול ובתפעול סביבתי מתמשך, להדק את הפיקוח והאכיפה בתחום ולהטמיע עקרונות של פיתוח בר-קיימא בתכנון לטווח הרחוק, על מנת להשאיר אחרינו עיר לתפארת לטובת הדורות הבאים. עמו ען, על הרשות לשאוף לשקיפות סביבתית מלאה ולפרסום מתמיד של הנתונים הסביבתיים ברבים על מנת לחבר את התושבים אל הנושא.

22. מקורות ספרות

1. הערך באר-שבע, האנציקלופדיה העברית.
2. זיו כהן, גיל ברנשטיין, איריס האן ויעל דורי, סקר השטחים הפתוחים בבאר-שבע, החברה להגנת הטבע, 2008.
3. דו"ח סטטיסטי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תשס"ז.
4. נתוני עיריית באר-שבע.
5. נתוני המשרד להגנת הסביבה, מחוז דרום.
6. אתר המועצה התעשייתית המקומית רמת-חובב.
7. רמת-חובב דו"ח המצב הסביבתי, המועצה התעשייתית רמת חובב, 2009.
8. רשות המים, דו"ח שנתי, 2008.
9. האיכות התברואתית של מי השתייה ברשויות בישראל, משרד הבריאות, 2007.
10. אתר מקורות-חברת המים הלאומית.
11. הסקר החברתי 2008-שביעות רצון מתנאי דיור ומאזור מגורים בישראל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2010.
12. הרכב הפסולת הביתית-סקר ארצי 2005, המשרד להגנת הסביבה, 2005.
13. אתר המשרד להגנת הסביבה.
14. עמית שפירא ואיריס האן, שטחים פתוחים ציבוריים בערים, מדריך לתכנון-המשרד להגנת הסביבה, משרד הפנים ומשרד הבינוי והשיכון, 2008.
15. ארנון בן ישראל, שי סלע וזיו כהן, סקר עצים בוגרים בבאר-שבע, החברה להגנת הטבע, 2009.
16. אתר פארק נחל באר-שבע.

23. תודות

מר רוביק דנילוביץ' ראש העיר באר-שבע.
עו"ד יגאל אובשייביץ, ממלא מקום וסגן ראש העיר באר-שבע ומחזיק תיק איכות הסביבה.
ד"ר חפצי זוהר, ממלאת מקום וסגנית ראש העיר באר-שבע ומחזיקת תיק החינוך.
מר טל אל על, סגן ראש העיר ומחזיק תיק פיתוח עסקי ורישוי עסקים.
מר אבי וורצמן, סגן ראש העיר ומחזיק תיק הרווחה.
גברת אבישג אבטובי, מנכ"לית עיריית באר-שבע.
ראשי האגפים ועובדי הרשות בעיריית באר-שבע.
המשרד להגנת הסביבה, מחוז דרום.
החברה להגנת הטבע, קהילת באר-שבע.
עמותת נגב בר-קיימא.
המועצה לשימור אתרים, מחוז דרום.
משרד מוריה-סקלי אדריכלות נוף.
ד"ר נדב דבידוביץ', הפקולטה למדעי הבריאות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

חברת זו הודפסה על נייר ממוחזר